

Armoede: een subjectieve benadering

Armoede: een subjectieve benadering

Resultaten van het Budgetonderzoek 2016

Drs. Ellen Maduro-Jeandor

Oktober 2019

Centraal Bureau voor de Statistiek Curaçao

Adres: WTC Building, Piscadera Bay z/n (first floor)

Curaçao

Tel.: (599-9) 839-2300

Email: info@cbs.cw

Website: www.cbs.cw

Website: digitallibrary.cbs.cw

Facebook: cbscur

Copyright

© Willemstad, Centraal Bureau voor de Statistiek, 2019

Het overnemen van (delen van) deze uitgave is slechts toegestaan mits voorzien van een volledige bronvermelding.

ISBN 987-99904-5-203-7

Voorwoord

Armoede is een wereldwijd voorkomend verschijnsel dat niet overal op dezelfde manier wordt ervaren. Armoede is een relatief begrip en de beleving ervan is verschillend, afhankelijk van de tijd waarin en plaats waar deze zich voordoet. De relativiteit van het begrip armoede neemt niet weg dat in praktisch alle samenlevingen een deel van de bevolking onder een bestaansminimum leeft. Het is zaak om deze groep te identificeren. Hiervoor zijn er verschillende methodologieën. Een veel gebruikte methode is het bepalen van een armoedegrens. Individuen en huishoudens waarvan het inkomen onder de armoedegrens ligt, worden als arm beschouwd.

Armoede herbergt verschillende levensaspecten. Om de multi-dimensionaliteit van armoede in beeld te brengen gebruikt het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) Curaçao een andere methodiek, de zogeheten “multidimensional poverty index (MPI)”. Bij berekening van de MPI houdt het CBS rekening met de volgende dimensies: gezondheid, onderwijs, bestaanszekerheid en levensstandaard.

In deze publicatie zijn de bevindingen vastgelegd omtrent subjectieve armoede op Curaçao, welke gebaseerd zijn op de resultaten van het Budgetonderzoek dat het CBS in 2016 heeft uitgevoerd. De onderzoeksdata hebben het mogelijk gemaakt een subjectieve armoedegrens (SAG) te bepalen. Deze armoedegrens onderscheidt zich van de in 2008 vastgestelde objectieve armoedegrens (gebaseerd op meningen en aannames van experts), in die zin dat de perceptie van de respondenten over de eigen welvaartsituatie het uitgangspunt vormt om te komen tot een subjectieve armoedegrens.

Met deze publicatie wil het Centraal Bureau voor de Statistiek een bijdrage leveren aan de beleidsbepaling inzake armoede op Curaçao.

Deze publicatie is geschreven door mw. drs. Ellen Maduro-Jeandor, senior statistisch onderzoeker van het CBS. Methodologische ondersteuning werd verleend door dr. Osvaldo Larrañaga (economie aan de Universiteit van Chile en doctoraat in economie aan de Universiteit van Pennsylvania), en drs. Ameer Hek, senior statistisch onderzoeker van het CBS. Een woord van dank gaat uit naar andere collega's en eenieder die op directe of indirecte wijze heeft bijgedragen aan de totstandkoming van deze publicatie.

De Directeur

Drs. S. de Boer

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
Samenvatting	7
Resúmen	9
Summary	11
Inleiding.....	13
1 Armoede theorieën.....	14
1.1 Inleiding.....	14
1.2 Stromingen.....	14
2 Het concept armoede en armoedegrenzen.....	17
2.1 Armoede	17
2.2. Armoedegrenzen	18
2.3 Methodiek voor berekening van de subjectieve armoedegrens (SAG)	23
3 Armoedegrens en huishoudkenmerken	26
4. Inkomensevaluatie van respondenten en huishoudkenmerken	35
5. Mening van huishoudens over hun welvaartspositie en huishoudkenmerken.....	43
6. Tot slot	48
7. Bronnen.....	49

Lijst van figuren

Figuur 1 Huishoudens boven en onder de SAG, in %.....	25
Figuur 2 Huishoudens boven en onder de SAG naar soort huishouden, in %	26
Figuur 3 Verdeling van huishoudens boven en onder de SAG naar sekse van hoofd	27
Figuur 4 Hoogst gevolgde opleidingsniveau van hoofd van huishoudens.....	28
Figuur 5 Economische positie van het hoofd van huishouden naar sekse , in %	28
Figuur 6 Inkomensverdeling van hoofd huishouden naar sekse, in %.....	29
Figuur 7 Inkomensverdeling van huishoudtype "Drie volwassen en minstens één kind"	30
Figuur 8 Huishoudens boven en onder de SAG naar leeftijd hoofd, in %.....	32
Figuur 9 Huishoudens boven en onder de SAG naar huishoudgrootte, in %	33
Figuur 10 Huishoudens boven en onder de SAG naar huishoudinkomen, in %	34
Figuur 11 Opinie van huishoudens over het al dan niet hebben van voldoende inkomen	36
Figuur 12 Opinie van huishoudens over het al dan niet hebben van voldoende inkomen om in basisbehoeften te voorzien, naar huishoudens boven/onder de SAG en huishoudtype, in %	37
Figuur 13 Opinie van huishoudens over het al dan niet hebben van voldoende inkomen om in basisbehoeften te voorzien, naar huishoudens boven/onder de SAG en sekse hoofd huishouden, in % .	38

Figuur 14 Opinie van huishoudens over het al dan niet hebben van voldoende inkomen om in basisbehoeften te voorzien, naar huishoudens boven/onder de SAG en leeftijd hoofd huishouden, in %..... 39

Figuur 15 Opinie van huishoudens over het al dan niet hebben van voldoende inkomen om in basisbehoeften te voorzien, naar huishoudens boven/onder de SAG en huishoudgrootte, in % 40

Figuur 16 Opinie van huishoudens over het al dan niet hebben van voldoende inkomen om in basisbehoeften te voorzien, naar huishoudens boven/onder de SAG en huishoudinkomen, in % 41

Figuur 17 Opinie van huishoudens over hun welvaartspositie, naar huishoudens boven/onder de SAG en huishoudtype, in %..... 43

Figuur 18 Opinie van huishoudens over hun welvaartspositie, naar huishoudens boven/onder de SAG en sekse hoofd huishouden, in % 44

Figuur 19 Opinie van huishoudens over hun welvaartspositie, naar huishoudens boven/onder de SAG en leeftijd hoofd huishouden, in %..... 45

Figuur 20 Opinie van huishoudens over hun welvaartspositie, naar huishoudens boven/onder de SAG en huishoudgrootte, in %..... 46

Figuur 21 Opinie van huishoudens over zijn welvaartspositie, naar huishoudens boven/onder de SAG en huishoudinkomen, in %..... 47

Lijst van tabellen

Tabel 1 Objectieve armoedegrens van Curaçao naar soort huishouden (ANG per maand): 2008-2018 ... 20

Tabel 2 Subjectieve Armoedegrens Curaçao naar type huishouden (ANG per maand): 2016-2018 ... **Error!**

Bookmark not defined.

Tabel 3 Huishoudens en bevolking boven en onder de SAG, absoluut en in %..... 25

Tabel 4 Huishoudens boven/onder de SAG naar leeftijd hoofd huishouden, in % (N=58010) 31

Lijst van afkortingen

CSP:	Centre for Social Policy Poverty Line
ELQ:	Economic Ladder Question
IEQ:	Income Evaluation Question
IMF:	International Monetary Fund
LPL:	Leyden Poverty Line
MDG's:	Millennium Development Goals
MIQ:	Minimum Income Question
MPI:	Multidimensional Poverty Index
OAG:	Objectieve Armoedegrens
OECD:	Organization for Economic Cooperation and Development
SAG:	Subjectieve Armoedegrens
SDG's:	Sustainable Development Goals
SPL:	Subjective Poverty Line
SPWQ:	Self Perceived Wealth Questions
SWLQ:	Satisfaction With Life Question
WFI:	Welfare Function of Income

Samenvatting

Er bestaat geen standaarddefinitie van armoede en ook niet een vaste methode om armoede te meten. In de ontwikkelingslanden is er meer voorkeur voor de basisbehoeftebenadering. Het inkomen wordt voornamelijk in de ontwikkelde landen gebruikt om de armoede te meten. Zowel absolute en relatieve, als objectieve en subjectieve armoede worden op basis van bovengenoemde benaderingen afgeleid.

Het bepalen van een armoedegrens is in veel landen een gangbaar instrument om armen te identificeren. De Wereldbank maakt gebruik van drie methodes om een armoedegrens te bepalen. Deze zijn: de “kosten van basisbehoefte” benadering, de “voedselenergie-inname” methode en subjectieve armoedemeting. De eerste twee methodes dienen om objectieve armoedegrenzen te bepalen en op basis van de laatstgenoemde benadering wordt de subjectieve armoedegrens vastgesteld. Objectieve armoedegrenzen zijn gebaseerd op meningen van experts. Experts bepalen een norm (minimum uitgaven) voor de voedingscomponent en niet-voedingscomponent(en), op basis waarvan de armoedegrens wordt afgeleid. Bij subjectieve armoedegrenzen gaat het om perceptie van de burgers over hun levenssituatie. Subjectieve armoedegrenzen liggen doorgaans hoger dan objectieve.

Het vaststellen van de subjectieve armoedegrens (SAG) geschiedt op grond van een kwalitatieve en of een materiële (inkomens-)benadering. Een voorbeeld van de kwalitatieve methode is de “economic ladder questions/ELQ” (respondenten moeten aangeven op welke trede van de ladder (welvaartsniveau) zij staan). De inkomensevaluatievraag (is uw huidig maandinkomen voldoende om mee rond te komen) is een voorbeeld van de materiële methode. In het Budgetonderzoek 2016 zijn de respondenten zowel kwalitatieve als inkomensvragen voorgelegd.

De subjectieve armoedegrens is voor de verschillende huishoudtypen per 1 januari 2016 berekend en geïndexeerd voor 1 januari 2017 en 2018. De SAG voor 2016 komt uit op 1294 ANG. voor een eenpersoonshuishouden. Middels de OECD equivalentiemethode, welke gebruik maakt van schaalfactoren, kan de armoedegrens herleid worden naar specifieke huishoudsamenstellingen. De eerste volwassene in het huishouden krijgt een factor 1. Alle volgende volwassenen (personen van 18 jaar en ouder) krijgen elk een factor 0,5 en alle kinderen (personen jonger dan 18 jaar) krijgen een factor 0,3.

Hier volgen enkele resultaten:

De subjectieve armoedegrens is voor de verschillende huishoudkenmerken bekeken. Wat de huishoudsamenstelling betreft zijn de huishoudens bestaande uit één volwassene met 1 of meer kinderen de armste van alle huishoudtypen. Op de tweede en derde plaats komen respectievelijk de huishoudens van alleenstaande mannen en vrouwen en het huishoudtype ‘drie volwassenen met minstens één kind’.

Neemt men de sekse in beschouwing, dan blijkt dat huishoudens met een vrouw aan het hoofd vaker onder de armoedegrens zitten dan huishoudens met een man aan het hoofd.

Voor de variabele leeftijd van het hoofd is het resultaat dat huishoudens met jonge hoofden (15-24 jaar) en hoofden van 65 jaar of ouder de armste huishoudens zijn.

Ten aanzien van de grootte van huishoudens geldt dat huishoudens van 1 persoon en 5 of meer personen in verhouding tot het aandeel huishoudens boven de armoedegrens een hoger percentage arme huishoudens hebben.

Met betrekking tot de variabele inkomen, is het niet verwonderlijk dat de twee laagste inkomensgroepen de hoogste percentages huishoudens herbergt wat onder de armoedegrens zitten.

Aan de respondenten zijn verschillende vragen gesteld om hun perceptie te meten over hun levenssituatie. Zo konden respondenten aangeven of het huishouden in staat is om met het huishoudinkomen in de maandelijkse basisbehoeften te voorzien. Een aantal huishoudkenmerken zijn hier in beschouwing genomen. Ook is voor bovengenoemde aspecten een verdeling gemaakt van de huishoudens onder en boven de subjectieve armoedegrens.

Het resultaat van deze analyse is dat per huishoudkenmerk sprake is van een aantal huishoudens boven de armoedegrens dat meent dat hun maandinkomen niet voldoende is om mee rond te komen. Andersom blijken sommige huishoudens onder de armoedegrens van mening te zijn dat hun inkomen voldoende is om in hun maandelijkse levensbehoeften te voorzien.

Een andere vraag die respondenten voorgelegd kregen had betrekking op hun perceptie over de mate waarin zij vinden of het huishouden rijk is of arm. De antwoordscores zijn samengevoegd tot twee waarden, rijk en arm. Net als bij de evaluatievraag over het al dan niet voldoende achten van het inkomen, valt het op dat per huishoudkenmerk, sommige huishoudens boven de armoedegrens van mening zijn dat ze arm zijn en een deel van de huishoudens onder de armoedegrens vindt dat ze rijk is.

Ervaring, beleving en percepties van respondenten verschillen, ook al verkeren ze in een gelijke levenssituatie. Respondenten met eenzelfde welstandsniveau kunnen een verschillend antwoord geven op welvaartsperceptievragen. Mensen/huishoudens verschillen van elkaar voor wat betreft hun levenspatroon, hun bestedingsgedrag, de levensfase waar ze in verkeren, hun perceptie van het concept rijk en arm, stemming van huishoudens op het moment van onderzoek, etc.

Resúmen

No tin un definishon fiho di pobresa ni un método fiho pa midié. Na e paisnan den desaroyo, e aserkamentu mas usá ta esun konosí komo 'basic-needs approach'. Na e paisnan desaroyá, entrada ta e kriterio mas usá pa midi pobresa. Ta usa e aserkamentunan menshoná pa derivá tantu e pobresa absoluto i relativo, komo e pobresa ophetivo i suphetivo.

Un instrumento ku hopi pais ta usa pa determiná ken por ser konsiderá 'pover' ta e asina yamá 'liña di pobresa'. Banko Mundial (World Bank) ta usa tres diferente método pa determiná liña di pobresa: e aserkamentu 'cost of basic needs', e método 'food-energy intake' i midishon di pobresa suphetivo. E dos promé métodoonan ta sirbi pa determiná liña di pobresa ophetivo i esun di tres ta sirbi pa fiha liña di pobresa suphetivo. Liña di pobresa ophetivo ta basá riba opinion di eksperto. Eksperto ta fiha un norma (gastu mínimo) pa e komponente di alimento i e komponentenan no alimentisio, i a base di esei ta derivá e liña di pobresa. Liña di pobresa suphetivo tin di aber ku e persepshon di e individuonan den e poblashon di nan situashon di bida. Generalmente, liña di pobresa suphetivo ta mas haltu ku esunnan ophetivo.

Ta determiná liña di pobresa suphetivo usando un aserkamentu kualitativo i/òf un aserkamentu material (relashoná ku entrada). Un ehèmpel di e método kualitativo ta e asina yamá 'economic ladder questions/ELQ' (ta puntra e kasnan di famia riba kua di e nivelnan di e trapi (nivel di prosperidat) nan ta). Un ehèmpel di e método material ta e pregunta den kua ta pidi e partisipante na e enkuesta pa evaluá entrada di e kas di famia ('Aktualmente, boso entrada mensual ta yega pa kubri boso gastunan?'). Den e Enkuesta di Presupuesto 2016, a hasi e partisipantenan tantu pregunta kualitativo komo pregunta tokante nan entrada.

A kalkulá e liña di pobresa suphetivo pa diferente tipo di kas di famia pa 1 di yanüari 2016, i a indeksá esaki pa 1 di yanüari 2017 i 2018. Pa 2016, e liña di pobresa suphetivo pa kas di famia ku ta konsistí di un solo persona ta ANG 1294,00. Mediante e método di ekivalensia di OECD, ku ta usa faktornan di eskala, por derivá e liña di pobresa pa kas di famia ku tin otro komposishon tambe. E promé adulto den e kas di famia ta haña un faktor 1, tur otro adulto (persona di 18 aña òf mas) ta haña un faktor 0,5 kada un, i kada mucha (bou di 18 aña) ta haña un faktor 0,3.

Algun di e resultatonan ta lo siguiente:

A studia kon e liña di pobresa suphetivo ta varia di akuerdo ku e diferente karakteristikanan di kas di famia. Pa loke ta e komposishon di e kas di famia, por bisa ku e kasnan di famia ku ta konsistí di un solo adulto ku un òf mas mucha ta esunnan mas pover. Na di dos i di tres lugá ta bin respektivamente e kasnan di famia di hende hòMBER i muhé ku ta biba nan so i e kasnan di famia di 'tres adulto ku un òf mas yu'.

Pa loke ta sekso, e kasnan di famia ku tin un hende muhé na kabes ta bou di e liña di pobresa ku mas frekuensia kompará ku e kasnan di famia ku tin un hende hòMBER na kabes.

Si wak e edat di e kabes di famia, por bisa ku e kasnan di famia ku kabes di famia mas yòn (15-24 aña) i esunnan ku kabes di famia di 65 aña òf mas ta kasnan di famia mas pover.

Pa loke ta tamaño di e kas di famia, por bisa ku pa e kasnan di famia di 1 persona i esunnan di 5 òf mas persona, e porsentahe di kas bou di e liña di pobresa ta mas haltu mirá den proporshon ku e porsentahe ku ta riba e liña di pobresa.

Manera ta di spera, ora kompará e nivelnan di entrada, e dos nivelnan di entrada mas abou ta kaminda tin e porsentahenan mas haltu di kas di famia bou di e liña di pobresa.

A hasi e kasnan di famia diferente pregunta pa midi kon nan mes ta mira nan situashon di bida. Por ehèmpel, a puntra nan si e entrada di nan kas di famia ta yega pa kubri nan neseditnan básiko di luna. A tuma diferente karakterístika di kas di famia na konsiderashon. Ademas, pa loke ta e aspektonan menshoná aki, a parti e kasnan di famia entre esnan ku ta bou di e liña di pobresa suphetivo i esnan ku ta riba dje.

E análisis akí a revelá ku pa kada karakterístika di kas di famia, tin algun kas di famia ku ta riba e liña di pobresa, pero ku ta sinti ku nan entrada mensual no ta yega pa kubri nan gastunan. Di otro banda, tin kas di famia ku ta bou di e liña di pobresa ku ta sinti ku nan entrada ta suficiente pa kubri nan neseditnan mensual básiko.

Un otro pregunta ku a hasi e kasnan di famia ta tokante kon riku òf pober nan ta sinti ku nan famia ta. A totalisá e skornan di kontesta den dos balor: riku i pober. Ta riparabel ku, meskos ku tabata e kaso ora a pidi nan evaluá si nan ta haña ku nan entrada ta yega òf nò, pa kada karakterístika di kas di famia, tin algun kas di famia riba e liña di pobresa ku ta haña ku nan ta pober i algun kas di famia bou di e liña di pobresa ku ta sinti ku nan ta riku.

Kasnan di famia su eksperensianan di bida ta otro, i e manera ku kada ken ta eksperensia i forma un persepshon di esakinan tambe ta otro, asta ora ta trata di personanan ku ta den e mesun situashon di bida. Dos persona ku ta na e mesun nivel di prosperidat por kontestá diferente ora hasi nan pregunta tokante kon nan ta sinti pa loke ta trata nan prosperidat. Kada hende i kas di famia tin, por ehèmpel, su mes patronchi di bida, su mes patronchi di gastu, e fase di bida ku e ta aden i diferente persepshon di kiko ta nifiká 'riku' i 'pober' i e estado emoshonal diferente na momento di e enkuesta.

Summary

There is no standard definition of poverty, nor a standard method for measuring it. Developing countries tend to apply the basic-needs approach, while developed countries mainly use income as the measure. Absolute and relative, as well as objective and subjective poverty, are all derived based on these approaches.

To identify “the poor,” a common tool used in many countries is the poverty line. The World Bank applies three different methods to determine poverty lines: the “cost of basic needs” approach, the “food-energy intake” method, and subjective poverty measures. The first two are used to determine objective poverty thresholds while the third is applied to derive subjective thresholds. Objective poverty thresholds are based on expert opinions. Experts determine (minimum-expenditure) standards for the food and non-food components, and this is used as a basis when deriving the poverty line. Subjective poverty thresholds focus on the population’s perception of their standard of living and are usually higher than objective ones.

Subjective poverty lines are determined based on a qualitative and/or material (income) approach. One example of the qualitative method is the “economic ladder questions/ELQ” (asking respondents to indicate on which step of the [welfare-level] ladder they are). One example of the material method would be the income-evaluation question (“Is your current monthly income sufficient to make ends meet?”). In the 2016 Budget Survey, respondents were asked both qualitative and income-evaluation questions.

The subjective poverty line was calculated as of January 1, 2016 for the different household types and then indexed for January 1, 2017 and 2018. For 2016, the SPL for single-person households was ANG 1294.00. The poverty lines for specific household compositions can be derived using the OECD equivalence method. The first adult in the household is assigned a factor of 1, while all subsequent adults (age 18 and over) are each assigned a factor of 0.5 and all children (under 18), a factor of 0.3.

The following are some of the results:

The subjective poverty line was examined by household characteristic. As for household composition, the poorest households are those consisting of only one adult together with one or more children. Households consisting of single men or women and those consisting of “three adults with at least one child” come in second and third place respectively.

When looking at gender, female-headed households seem to be below the poverty line more often compared to male-headed households.

Comparing different household-head ages, shows households headed by younger individuals (15-24 years) and those headed by persons of 65 or older to be the poorest.

With regard to household size, single-person households and those consisting of 5 or more individuals have a higher percentage of poor households as a proportion of households above the poverty line.

With regard to income level, it is not surprising to see that the two lowest income groups are also where the largest percentages of households below the poverty line are found.

Respondents were asked several questions aimed at measuring their perceived situation in life, for instance, whether the household income allowed them to make ends meet. A number of household characteristics were considered. With regard to the above-mentioned aspects, a distinction was made between households below and those above the subjective poverty line.

This analysis revealed that, for each household characteristic, a number of households above the poverty line perceive their monthly income as insufficient to make ends meet, while some households below the poverty line do see their income as sufficient to make ends meet.

Another question asked to respondents was to what extent they perceived their household to be rich or poor. The answer scores were combined into two values: rich and poor. As with the question asking them to evaluate whether or not the household's income is sufficient, it is striking that, for each household characteristic, some above the poverty line consider themselves poor while others that are below the poverty line consider themselves rich.

Experience and perceptions differ among respondents, even among those with similar living conditions. Respondents with the same level of prosperity can answer differently when asked about their perceived prosperity. People and households differ, for instance in terms of life patterns, spending behavior, their stage in life, individual perceptions of "rich" and "poor," as well as the household's mood at the time of the survey.

Inleiding

Het bepalen van een officiële armoedegrens voor een land is van belang om onder andere de omvang van armoede te kunnen bepalen, de doelgroepen (armen) te kunnen identificeren, voor het opstellen van armoede profielen, beleid gericht op armoedebestrijding te ontwikkelen, de effecten van armoedebestrijding te kunnen meten. Met deze doelen voor ogen is in 2008 voor Curaçao een absolute consumptie gebaseerde armoedegrens berekend. Deze benadering heeft als voordeel dat in de berekende grens, uitgaven direct gekoppeld worden met uitgaven aan onvermijdelijke consumptiegoederen. De uitgaven die toen als noodzakelijk zijn beschouwd waren: “Voedsel”, “Wonen” (huur of de huurwaarde), “Water en Elektriciteit” met daarbovenop een extra bedrag voor “Overige noodzakelijke kosten” (kleding en schoeisel, vuilophaal, gas, persoonlijke verzorging, etc.).

Objectieve meetmethoden bieden de respondent echter geen ruimte om zelf inhoud te geven aan het begrip armoede. Het belang van de subjectieve methode daarentegen is, dat respondenten de mogelijkheid hebben om zelf aan te geven of ze voldoende geld hebben om mee rond te komen en of hun huishouden rijk is of arm. Het zijn de percepties van de burgers die als uitgangspunt dienen om de subjectieve armoedegrens te berekenen. Het doel van dit onderzoek is dan ook om deze percepties te meten. Het metingsjaar is 2016.

De hoofdvraag is: Wat is de armoede situatie van huishoudens, uitgaande van de perceptie van respondenten ten aanzien van hun eigen materiële situatie?

De deelvragen luiden als volgt:

Wat is de armoedegrens per huishoudtype en andere huishoudkenmerken?

Wat is de perceptie van de huishoudens over het al dan niet hebben van voldoende inkomen om mee rond te komen?

In welke mate vinden respondenten dat hun huishouden arm is of rijk?

Deze publicatie biedt een uiteenzetting over de subjectieve benadering en de subjectieve armoedegrens voor Curaçao. Alvorens in te gaan op de subjectieve armoedegrens, wordt eerst een verhandeling gegeven over armoede, theorieën en opvattingen over armoede (hoofdstuk 1). In hoofdstuk 2 wordt ingegaan op het concept armoede en armoedegrenzen en methodologie. De vraagstelling wordt hier nader gespecificeerd. Vervolgens volgt in hoofdstuk 3 tot en met 5 een uiteenzetting over de onderzoeksresultaten van de Subjectieve Armoedemeting als onderdeel van het Budgetonderzoek 2016. De perceptie van respondenten ten aanzien van hun levens- en welvaartssituatie komt hier ter sprake. De publicatie wordt afgerond met een samenvattende conclusie.

1 Armoede theorieën

1.1 Inleiding

Armoedeonderzoek was aanvankelijk het voorbehoud van de sociologie. Vòòr de jaren 40 waren met name in Frankrijk en Engeland sociologische studies in grote mate hierop gericht. Daarna kwam een accentverschuiving van de armen naar de lagere klassen. De armoede problematiek maakte plaats voor deviant gedrag en criminaliteit, wat toegewezen werd aan de lagere klassen. Na een tijd werd de lagere klasse als aandachtsgroep vervangen door de middenklasse als onderwerp van studie. In de 60er jaren keerde voornamelijk in de V.S. de sociologische interesse voor armoede weer terug. Na het falen van armoedebestrijdingsstrategieën werd in latere jaren de armoede problematiek overgenomen door economen. Sociologen gingen zich meer richten op beleidsonderzoek¹.

Het concept 'uitsluiting' werd door sociologen opgepakt. De uitsluitingsbenadering biedt ruime mogelijkheid om binnen de sociologie, theorieën aangaande deprivatie en armoede op te bouwen.

1.2 Stromingen

Harold Kerbo onderscheidt globaal de volgende stromingen²:

Sociaal Darwinistische theorie van armoede

De strekking van deze theorie is dat armen arm zijn door hun eigen schuld (lui, geen ambitie, fatalistisch, etc.). Volgens meer recentere auteurs zoals o.a. George Gilder (1981), Richard Herrnstein (1994, 1996), zijn armen genetisch gedoemd om een lage hiërarchische status te hebben (laag IQ, biologische bepaaldheid).

Deze opvattingen vindt men ook terug onder de zogeheten **Individualistische theorieën** (Herbert Spencer); oorzaken van armoede/ongelijkheid zijn te wijten aan individuele tekortkomingen (luiheid, gemakzucht, etc.). Eigen schuld, dus geen hulp.

Armoede cultuurtheorie of te wel Cultuurtheorieën

Deze theorie gaat ervan uit dat lage inkomensgroepen de neiging hebben een armoedecultuur (eigen manier van dingen doen) te ontwikkelen welke voortvloeit uit vooruitzichtloosheid. De armoedecultuur zorgt voor bestending in het gedrag van de armen.

---

¹ S. Aminul Islam. Bangladesh e-Journal of Sociology. Vol. 2. No. 1. January 2005. Sociology of Poverty: Quest for a New Horizon
Shildrick, Tracy and Rucell, Jessica - June 4, 2015: Sociological Perspectives on Poverty (Joseph Rowntree Foundation Report)
<https://www.jrf.org.uk/report/sociological-perspectives-poverty>

² Kerbo, H. R. 1996. Social Stratification and Inequality: Class Conflict in Historical and Comparative Perspective. McGraw-Hill Companies, Inc, New York

Dit is als het ware een verfijnde versie van de individualistische theorieën (Oscar Lewis). De cultuur is de boosdoener (opvattingen, attitude, taal, etc.). Het concept *armoede cultuur* houdt in fatalisme en niet vooruitdenken, ziet onderwijs niet als oplossing.

Situationele theorie van armoede

Binnen deze stroming richt men zich op de structurele omstandigheden die armoede veroorzaken en de reactie van individuen hierop. Hier is geen sprake van een subcultuur. Men volgt een gedragspatroon dat aangepast is aan de objectieve situatie. Men past zich aan en berust in een situatie waarin de middelen en mogelijkheden ontbreken om vooruit te komen.

Structurele theorie van armoede

Armoede is het gevolg van de structuur van de grotere economische orde; de macrostructuur (bijv. wereldwijde kapitalisme) die ongelijkheid en grootschalige armoede schept over de hele wereld. Deze theorie omvat verschillende marxistische stromingen, afhankelijkheids- en marginaliseringstheorieën (Latijns-Amerika), de laatste vooral gericht op deprivatie en marginaliteit. De marxistische theorieën verklaren armoede/ongelijkheid vanuit de samenlevingsstructuur, de economische structuur en de betekenis van armoede voor handhaving van de kapitalistische klasse. Armoede vloeit voort uit de marktgerichte kapitalistische economie en de economische schommelingen van tijd tot tijd.

Globalisatie (allocatie van kapitaal/industrieën overal ter wereld), met als verschijnsel een wereldwijde arbeidsverdeling, heeft geleid tot een verdeling van landen in 3 categorieën: core, semiperiferie en periferie³. Het resultaat hiervan is machtsversterking van multinationals t.a.v. overheden, manipulatie van het arbeidsmarktmechanisme en verarming van naties.

In 1993 werd het concept sociale uitsluiting als onderdeel van ontwikkelingsstudies, officieel door de International Institute of Labour Studies (IILS) van de International Labour Organization (ILO) als een onderzoeksproject dat door het United Nations Development Programme (UNDP) werd ondersteund, in het leven geroepen.

In de daaropvolgende jaren is het concept sociale uitsluiting door verschillende wetenschappers opgepakt (Friedman, 1996). Hoewel beweerd wordt dat er nooit een theorie van armoede en uitsluiting is geweest (Jordan 1996:81), schijnt het begrip sociale in- en uitsluiting al in 1908 zijn intrede te hebben gedaan (een Duitse socioloog Georg Simmel). Het schijnt dat recente toepassing zelfs afbreuk doet aan het oorspronkelijke idee en de uitwerking ervan.

---

³ Core landen (te vergelijken met de hoge klassen) hebben veelal een gediversifieerde economie en instellingen gericht op versterking van de economie, zijn rijk en hebben economische en militaire macht. Ze zijn hoog geïndustrialiseerd, gespecialiseerd in informatietechnologie, financiële zaken en dienstverlening en hebben een ingewikkelder arbeidsstructuur. Met uitzondering van de Verenigde Staten is in deze landen in mindere mate sprake van inkomensongelijkheid vergeleken met andere landen. Bovendien zijn ze autonoom, maar oefenen wel macht uit over niet-core landen. Perifere landen (te identificeren met de lagere klassen) zijn het minst economisch gediversifieerd, zijn veelal afhankelijk van één economische activiteit en economisch zwak. Het betreft relatief arme landen, met geringe arbeidsverdeling en een hoge mate van inkomensongelijkheid. Stabiele staatsinstellingen ontbreken en ze ondervinden sterke druk van andere landen, met name economische en militaire druk. De semi-perifere landen (middenklasse) worden ergens tussen de core en perifere landen geplaatst. Deze landen streven naar een zekere mate van industrialisatie en diversificatie van de economie. Ze zitten in een proces dat moet leiden tot realisering van de eerder beschreven kenmerken van de core landen.

Sociale uitsluiting refereert naar het proces van sociale afbrokkeling; afstand (breuk) tussen het individu en de samenleving. Tijdens de Worldsummit van 1995 in Copenhagen werd dit concept officieel geadopteerd. Men ziet het niet als vervanging, maar juist als verruiming van het armoedebegrip.

Het sociale uitsluitingsconcept, gecombineerd met de basisbehoeftebenadering heeft geleid tot een ander invalshoek om het begrip armoede inhoud te geven. Het betreft het multi-dimensioneel aspect ervan. In deze benadering gaat het niet om het inkomen als bepalende factor voor het kunnen bevredigen van de basisbehoeften. Het is juist de ontoereikendheid van de minimale basisvoorzieningen die voor achterstand zorgt.

2 Het concept armoede en armoedegrenzen

2.1 Armoede

Er is internationaal veel geschreven over armoede en armoedegrenzen. Er bestaan verschillende definities van armoede, verschillende benaderingen om armoede te meten, verschillende methoden om armoedegrenzen vast te stellen.

Globaal wordt bij definiëring van armoede de nadruk gelegd op het volgende:

- niet in staat de basisbehoeften te bevredigen (materiële tekortkoming)
- geen toegang hebben tot basisvoorzieningen (ondanks eigen middelen)
- maatschappelijke participatie (sociale insluiting)

Sinds 1992 werd “armoedebestrijding” tijdens de wereldconferentie in Rio opgenomen in de Verklaring van Rio de Janeiro⁴, als één van de belangrijkste voorwaarden voor duurzame ontwikkeling, teneinde welzijnsverschillen te verminderen en om beter tegemoet te komen aan de basisbehoeften van de wereldbevolking. Beginsel 5 van deze verklaring stelt als doel dat iedereen over de middelen moet kunnen beschikken om voldoende levensnoodzakelijke goederen en diensten te kunnen kopen en er toegang toe te krijgen. De verschillen in levensstandaard moeten worden verminderd. Het relativiteitsaspect laat zich hier duidelijk gelden. Armoede is gebonden aan tijd en plaats. Vandaar dat internationaal geen eenduidige definitie bestaat voor armoede.

Na de Wereld Topconferentie van 1995 van de Verenigde Naties over sociale ontwikkeling volgde de Verklaring van Copenhagen inzake Sociale Ontwikkeling en het Actie Programma, welke door 117 landen is ondertekend. Om armoede tegen te gaan werd overeengekomen dat overheden regelmatig zouden rapporteren over de absolute en totale armoede in hun land. Hierdoor zou de mogelijkheid gecreëerd worden om vergelijkend onderzoek te doen naar de armoedesituaties van landen met een verschillend welvaartsniveau, teneinde begrippen te standaardiseren (Rio Group).

Als vervolg op de wereldconferenties van de jaren '90 werd in September 2000 door staatshoofden, overheden en naties wereldwijd een zogeheten Millennium Verklaring⁵ van de Verenigde Naties afgelegd inzake duurzame ontwikkeling voor iedereen ter wereld. Uitgangspunt hierbij was dat ontwikkeling gebaseerd is op duurzame economische groei, met speciale aandacht voor de armen, waarbij mensenrechten centraal staan. Extreme armoede werd toen gedefinieerd als het beschikken over minder dan 1 dollar per dag per capita. De Verklaring mondde uit in de door UN-organisaties, IMF, Wereldbank en OECD gedefinieerde meetbare en aan tijd gebonden Millennium Development Goals (MDG's). De MDG's waren gericht op armoede bestrijding, bevordering van onderwijs, gezondheid van de vrouw, gender ongelijkheid en

⁴ [Http://www.unesco.org/education/pdf/RIO_E.PDF](http://www.unesco.org/education/pdf/RIO_E.PDF)

⁵ [Http://www.un.org/millennium/declaration/](http://www.un.org/millennium/declaration/)

bestrijding van kindersterfte, AIDS en andere ziekten⁶. Streefperiode voor het bereiken van de doelen was 2015. Van 25 tot 27 september 2015 heeft in New York de Topconferentie Duurzame Ontwikkeling van de Verenigde Naties plaatsgevonden waar alle staatshoofden, overheids- en topvertegenwoordigers samenkwamen. Ze bespraken de nieuwe Sustainable Development Goals (SDG's) die per 2030 bereikt moeten worden; het zogeheten "The 2030 Transformative Agenda for Sustainable Development"⁷. Deze Agenda is vanaf 1 januari 2016 in werking getreden. Evenals het MDG-agenda is het in het kader van Agenda 2030 de bedoeling dat alle landen zich inzetten om een eind te maken aan alle vormen van armoede. Tevens moet ernaar gestreefd worden om ongelijkheid tegen te gaan en klimaatsverandering aan te pakken, zonder in dit proces iemand uit te sluiten. De doelstellingen zijn universeel, dus geldig voor alle landen. Het uiteindelijke doel is dus om een duurzame ontwikkeling te bewerkstelligen voor alle landen wereldwijd.

2.2. Armoedegrenzen

Over de hele wereld kiezen de overheden voor een werkbare definitie van armoede en een praktische manier om dit te meten via het bepalen van een armoedegrens. Het gevolg is wel dat dit ten koste gaat van de vergelijkbaarheid tussen landen en in de tijd. Bovendien wordt het moeilijk om een beeld te krijgen van de regionale en mondiale armoedesituatie.

Er is sprake van grote verschillen in de definiëring van fundamentele parameters (definitie van koopkracht als inkomen of als besteding) alsmede een enorme diversiteit bij het toepassen van methoden om armoedegrenzen vast te stellen, waardoor resultaten ook van elkaar afwijken.

In de ontwikkelingslanden ligt de nadruk meer op de basisbehoeften benadering⁸. Bij deze benadering krijgt zowel het voedings- als het niet-voedingscomponent de aandacht. Bij de inkomensaanpak kijkt men naar de kosten voor bevrediging van beide soorten behoeften. Universeel gezien is het inkomen nog altijd het belangrijkste element bij het meten van armoede,

---

⁶ The Millennium Development Goals:

1. Eradicate extreme poverty and hunger, 2. Achieve universal primary education, 3. Promote gender equality and empower women, 4. Reduce child mortality, 5. Improve maternal health, 6. Combat HIV/AIDS, malaria and other diseases, 7. Ensure environmental sustainability, 8. Develop a global partnership for development.

⁷ The Sustainable Development Goals:

1. No poverty, 2. Zero hunger, 3. Good Health and Well-being, 4. Quality education, 5. Gender equality, 6. Clean water and sanitation 7. Affordable and clean energy, 8. Decent work and economic growth, 9. Industry, innovation and infrastructure, 10. Reduced inequality, 11. Sustainable cities and communities, 12. Responsible consumption and production, 13. Climate action, 14. Life below water, 15. Life on land, 16. Peace and justice strong institutions, 17. Partnership to achieve the goal.

⁸ - IDS BULLETIN June 1978 volume 9 number 4, Down to Basics Reflections on the Basic Needs Debate

- Overseas Development Institute (ODI) Briefing Paper Basic Needs No 5 1978, december

- Jorge Guardiola and Teresa García-Muñoz 2009 (University of Granada); Subjective well-being and basic needs: Evidence from rural Guatemala,

- Employment, Growth and Basic Needs: A One-World Problem The international "basic-needs strategy" against chronic poverty Prepared by the ILO International Labour Office and the decisions of the 1976 World Employment Conference With an Introduction by James P. Grant

met name in de ontwikkelde landen, hoewel men zich bewust is van de beperkingen van deze aanpak.

Binnen de bovengenoemde benaderingen zijn er verschillende varianten van absolute en relatieve armoedeconcepten of een combinatie daarvan en objectieve en subjectieve meetmethoden.

Bij relatieve armoedegrenzen gaat men uit van een bepaalde gemiddelde standaard voor de samenleving in het algemeen (bijvoorbeeld huishoudinkomen niet minder dan 60 procent van het mediaan inkomen, aangepast voor huishoudgrootte). Het gaat erom dat een huishouden niet te veel mag afwijken van de algemene standaard. Huishoudens waarvan het inkomen, uitgaande van de algemene inkomensverdeling, onder het gemiddelde liggen worden als arm aangeduid⁹. De absolute armoedegrens gaat uit van een vastgesteld minimumbedrag, met aanpassing van de koopkracht als gevolg van inflatie. Welvaartsniveau en –verdeling worden niet in beschouwing genomen.

In principe worden relatieve armoedegrenzen meestal gebruikt in rijkere landen. In landen waar er sprake is van honger en van afwezigheid van basisvoorzieningen wordt doorgaans de absolute methode gebruikt.

Begin 2000 kwam met name vanuit de minder arme landen met middeninkomens kritiek op de internationale absolute inkomensgrens van de Wereldbank. Deze landen waren van mening dat zij uitgaande van de internationale armoedegrens (\$1.25 per dag ten tijde van de MDG's) niet in staat waren om armoede of extreme armoede in hun land te identificeren. Als antwoord op de geconstateerde onvolkomenheden is men overgegaan op het bepalen van een armoedegrens per groep landen die door de Wereldbank als volgt naar inkomen worden verdeeld: lage inkomens-, lage midden inkomens-, hoge midden inkomens- en hoge inkomensgroepen. Naast de \$1,90 per dag (in het kader van de SDG's) voor de landen die zijn ingedeeld bij de lage inkomensgroep, wordt een internationale armoedegrens van \$3.20 per dag gebruikt voor de lage midden inkomensgroep, \$5.50 voor de hoge midden inkomensgroep en \$21.70 voor de hoge inkomensgroep¹⁰.

De Wereldbank bepaalt de armoedegrens gebaseerd op drie methodes¹¹:

- Kosten voor basisbehoeften (*The cost of basic needs*). Hoofdzakelijk gebaseerd op de kosten van een voedselpakket met een minimum acceptabele calorie waarde en een samenstelling die overeenkomt met de consumptie van arme gezinnen. Daarna wordt de Non-food component toegevoegd. Deze methode is bruikbaar indien er informatie over prijzen en bestedingsgedrag beschikbaar is.

---

⁹ Soede, Arjan: Naar een nieuwe armoedegrens? (Sociaal en Cultureel Planbureau, Den Haag 2006)

¹⁰ Ferreira, F. en Sánchez-Páramo, C. A richer array of international poverty lines
(<http://blogs.worldbank.org/developmenttalk/richer-array-international-poverty-lines>)

¹¹ World Bank Institute, August 2005: Introduction to Poverty Analysis

- Voedingsenergie-inname (*Food energy intake*). Zoekt naar het niveau van totale consumptie of inkomen dat correspondeert met een gemiddelde per capita voedsel – consumptie op het niveau van de minimaal acceptabele calorie waarde. Voordeel van deze methode is dat prijs informatie over voedsel niet vereist is. Probleem: voedsel – energie hangt van velerlei andere factoren af (man-vrouw, volwassene-kind, eetgewoonten, verkrijgbaarheid van voedingsmiddelen, soort werk, etc.). Deze methode wordt gebruikt indien informatie over prijzen/bestedingsgedrag niet voorhanden is.
- Subjectieve evaluaties (*Subjective evaluations*). Vraag mensen hoe veel ze minimaal nodig hebben om te overleven en of hun huidige huishoudens-budget of consumptie toereikend is om te overleven.

De eerste twee methodes zijn objectieve armoedegrenzen. De laatste is subjectief.

Subjectieve armoedegrenzen zijn doorgaans hoger dan objectieve; over het algemeen zullen mensen op de vraag hoeveel geld ze nodig hebben om mee rond te komen, vaak een hoger bedrag noemen dan wat ze per maand normaal hebben om te besteden.

Objectieve armoedegrens Curaçao 2008-2018

In 2008 is voor Curaçao een consumptie gebaseerde objectieve absolute armoedegrens berekend.

Het consumptie-criterium werkt beter in ontwikkelingslanden (het inkomens-criterium is meer geschikt voor ontwikkelde landen). Consumptie varieert minder. Deze benadering heeft als voordeel dat er in de grens een rechtstreekse koppeling wordt gelegd met uitgaven aan onvermijdelijke zaken. Als huishoudens bijvoorbeeld meer gaan besteden aan woning (sterke stijging van huren en prijzen van koopwoningen), komt de armoedegrens hoger te liggen. Maar bij een stijging van de uitgaven voor buitenlandse vakantiereizen, verandert de grens niet. Onderstaande tabel geeft een overzicht van de objectieve armoedegrens voor een reeks jaren tot 1 januari 2018.

Tabel 1 Objectieve armoedegrens van Curaçao naar soort huishouden (ANG per maand): 2008-2018

Armoedegrens van Curaçao naar soort huishouden (ANG per maand): 2008-2018											
	1 July'08	1 Jan'09	1 Jan'10	1 Jan'11	1 Jan'12	1 Jan'13	1 Jan'14	1 Jan'15	1 Jan'16	1 Jan'17	1 Jan'18
Twee volwassenen en twee kinderen	2195	2283	2324	2389	2444	2522	2555	2593	2580	2580	2621
Eénpersoonshuishouden	1045	1087	1107	1138	1164	1201	1217	1235	1229	1229	1249
Twee volwassenen	1568	1631	1660	1706	1745	1801	1824	1851	1842	1842	1871
Eén volwassene en een kind	1359	1413	1438	1478	1512	1560	1580	1604	1596	1596	1622
Eén volwassene en twee kinderen	1672	1739	1770	1820	1862	1922	1947	1976	1966	1966	1997
Twee volwassenen en een kind	1881	1956	1991	2047	2094	2161	2189	2222	2211	2211	2246
Drie volwassenen	2090	2174	2213	2275	2327	2401	2432	2468	2456	2456	2495
Inflatie van het jaar daarvoor (dec.)			1.8%	2.8%	2.3%	3.2%	1.3%	1.5%	-0.5%	0%	1.6%

*CBS heeft de armoedegrens bepaald per 1 Juli 2008. Alle data vanaf 1-1-2010 zijn berekend door te indexeren met de inflatie ratio van het jaar daarvoor (dec.); de data per 1-1-2009 zijn berekend door te indexeren met de CPI per 1-1-2009 ten opzichte van de CPI per 1-7-2008.

Aanbevolen wordt om een armoedegrens (zowel objectieve als subjectieve) om de tien jaar opnieuw te berekenen. Het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) is voornemens om in de tweede helft van 2019 de actualisering van de armoedegrens af te ronden.

Subjectieve armoedegrens

In 2016 heeft het CBS een Budgetonderzoek uitgevoerd. Een dergelijk huishoudonderzoek biedt de mogelijkheid om armoede subjectief te benaderen door gebruik te maken van de opinie van respondenten over armoede. Deze benadering verschilt van de objectieve benadering over armoede, in die zin dat de objectieve benadering armoede definieert aan de hand van de opinie van experts. In de subjectieve benadering geven individuen hun mening over de situatie van hun huishouden ten aanzien van de mate van welzijn (al dan geen armoede). Het gaat dus om de perceptie van de respondenten over armoede¹².

Volgens Ravallion zijn er twee benaderingen die gehanteerd worden om welzijn in subjectieve zin te meten: een kwalitatieve en een materiële (inkomens-)benadering¹³.

Vragen die in de kwalitatieve benadering worden gesteld zijn onder andere de zogeheten “economic ladder questions/ELQ” (de treden vormen van beneden naar boven een oplopend welvaartsniveau en respondenten moeten aangeven op welke trede zij staan) of vragen betreffende de mate van tevredenheid met het leven (“satisfaction with life/SWL-vragen).

De materiële benadering maakt gebruik van “minimum inkomensvragen” [minimum income question (MIQ)] en “inkomensevaluatievragen” [income evaluation question (IEQ)].

De MIQ-vragen zijn bedoeld om de respondent zijn of haar mening te laten geven over wat hij of zij als voldoende inkomen (het minimum) beschouwt waar het huishouden per maand mee rond kan komen. De “Subjective Poverty Line” (SPL) methode gebruikt MIQ-vragen om de armoedegrens te bepalen. De MIQ-vragen worden beschouwd als simpele IEQ-vragen.

De IEQ-vragen stellen de respondent in staat hun oordeel uit te spreken over de mate waarin bepaalde inkomenswaarden toereikend zijn om maandelijks in de basisbehoeften te kunnen voorzien. De door respondenten opgegeven minimumbedragen, als antwoord op de inkomensevaluatievraag, worden afgezet tegen het huishoudinkomen dat de respondenten hebben opgegeven. Op basis hiervan wordt een armoedegrens afgeleid volgens de “welfare function of income/WFI”¹⁴ methode, $U(y)$. Huishoudens worden als arm beschouwd als hun besteedbaar inkomen onder het inkomensbedrag ligt dat is gemeten volgens de WFI. De Leyden methode (Leyden Poverty Line; LPL) volgt deze benaderingswijze.

---

¹² Flik, R.J. en Praag van, B.M.S.: Subjective Poverty Line definitions (De Economist 139, NR. 3, 1991 Subjective PL)

¹³ Ravallion, M., 2012 (Developing Research Group World Bank): Poor, or just feeling poor? On using subjective data in measuring poverty

Statistics South Africa 2012: Subjective Poverty in South Africa – Findings of the Living Condition Survey 2008/2009

¹⁴ Flik, R.J. en Praag van, B.M.S.: Subjective Poverty Line definitions (De Economist 139, NR. 3, 1991 Subjective PL)

De Centre for Social Policy Poverty Line (CSP) methode is gebaseerd op zowel MIQ- als IEQ-vragen. Deze methode verschilt met de SPL en LPL in het feit dat voor de bepaling van de armoedegrens de antwoorden van een deel van de respondenten wordt gebruikt. Van de antwoordenschaal variërend van met grote moeite tot heel makkelijk kunnen rondkomen, wordt de subgroep geselecteerd die “met enige moeite” als antwoord hebben gegeven. Deze gegevens worden gebruikt om de armoedegrens te berekenen.

Schematisch overzicht van de benaderingen, type vragen en armoedegrensmethodiek	
Kwalitatieve benadering	Materiële (inkomens-)benadering
<i>Economic ladder question/ELQ</i>	<i>Minimum income question/MIQ (SPL)</i>
<i>Satisfaction with life question/SWLQ</i>	<i>Income evaluation question/IEQ (LPL)</i>
<i>Self perceived wealth questions/SPWQ</i>	<i>Combinatie MIQ en IEQ (CSP)</i>

Teneinde de armoedegrens te kunnen bepalen wordt aan de respondenten een aantal vragen gesteld over de situatie van het huishouden. In het huishoudonderzoek is het dus belangrijk dat het huishoudinkomen, met de nodige nauwkeurigheid wordt gemeten.

In het Budgetonderzoek dat het CBS in 2016 heeft uitgevoerd, zijn als onderdeel van de armoedemeting, zowel MIQ-, IEQ- als “zelf gepercipieerde welvaartvragen [self perceived wealth questions (SPWQ)], SPWQ-vragen¹⁵ aan de respondenten voorgelegd.

De hoofdvraag voor wat betreft de subjectieve armoedemeting is: Wat is de armoede situatie van huishoudens, uitgaande van de perceptie van respondenten ten aanzien van hun eigen materiële situatie?

De deelvragen met betrekking tot de subjectieve armoedegrens luiden als volgt:

1. Vindt u dat uw huishouden met het huidige inkomen in staat is om in de maandelijkse basisbehoeften te voorzien? Met basisbehoeften wordt bedoeld: Voedsel, kleding en wonen (huur of de huurwaarde, hypotheek, gas, water, elektriciteit en verzekeringen voor de woning) en andere noodzakelijke aspecten¹⁶ die voor het dagelijkse leven vereist zijn (zoals vervoer, Selikor)? (IEQ)

1. Ja
2. Nee

¹⁵Flik, R.J. en Praag van, B.M.S.: Subjective Poverty Line definitions (De Economist 139, NR. 3, 1991 Subjective PL)
Kapteyn, A., Kooreman, P. en Willemsse, R.J., 1988 – Some methodological issues in the implementation of subjective poverty line definitions (Journal of Human Resources, 23(2), 222-242)

Statistics South Africa 2012: Subjective Poverty in South Africa – Findings of the Living Condition Survey 2008/2009

¹⁶ De andere noodzakelijke aspecten die voor het dagelijkse leven vereist zijn betreffen het volgende (let wel: kosten per maand): studiebehoeftigheden, input vervoerskosten autobus, input ziektekostenverzekering, input Selikor, input redelijke kosten van de kapper

2. Wat is volgens u de minimum hoeveelheid geld per maand dat een huishouden zoals deze nodig heeft, om in de maandelijkse basisbehoeften te kunnen voorzien? Dus eten, kleding, gas, water, elektriciteit en overige noodzakelijk (zoals vervoer, Selikor). Met minimum wordt bedoeld wat net voldoende is om de basisbehoeften te betalen. Met minder dan dat zou het huishouden niet rond kunnen komen in een maand. (MIQ)
3. Wat is volgens u de minimum hoeveelheid geld per maand dat een huishouden van vader, moeder en twee kinderen (0 -18 jaar) per maand nodig heeft om in de basisbehoeften te kunnen voorzien? (MIQ)
4. Wat vindt u van uw huishouden op dit moment? Is uw huishouden:
  1. Rijk
  2. Heel comfortabel
  3. Redelijk comfortabel
  4. Komt net rond
  5. Arm
  6. Heel arm(Dit is een SPWQ-vraag)

2.3 Methodiek voor berekening van de subjectieve armoedegrens (SAG)

Zoals uit het bovenstaande blijkt, zijn er verschillende methoden om een subjectieve armoedegrens te berekenen. Om de subjectieve armoedegrens voor Curaçao te bepalen is met gebruikmaking van het databestand van het Budgetonderzoek 2016 de Leyden methode (LPL)¹⁷ toegepast. Bij vergelijking van de betrouwbaarheid gemeten aan de hand van de standaarddeviatie scoort de LPL het hoogst, gevolgd door de SPL¹⁸.

De SAG voor 2016 komt uit op 1294 ANG voor een eenpersoonshuishouden (omvang = 1 equivalente eenheid).

De LPL-procedure is als volgt:

1. bereken huishoudinkomen in equivalente eenheden (door bruto huishoudinkomen te delen door de OECD equivalentie schaal voor elk huishouden¹⁹).
2. bereken minimuminkomen in equivalente eenheden (door Deelvraag 2 te delen door de equivalentie schaal voor elk huishouden)
3. bereken de log van (1) = ly

---

¹⁷ Flik, R.J. en Praag van, B.M.S.: Subjective Poverty Line definitions (De Economist 139, NR. 3, 1991 Subjective PL)

¹⁸ Flik, R.J. en Praag van, B.M.S.: Subjective Poverty Line definitions (De Economist 139, NR. 3, 1991 Subjective PL)

¹⁹ De equivalentie schaalvariabele varieert van 1 tot 6,6 (1 voor huishoudens met alleen één volwassene; 6,6 voor een huishouden met 5 volwassenen en 12 kinderen, wat een uitschieter is in de database). Huishouden zonder een inkomen zijn in de regressie niet meegenomen.

4. bereken de log van (2) = lym
5. voer een log regressie uit van (2) op de log van (1)
6. "a" is de geschatte waarde van de constante en "b" de geschatte waarde van de onafhankelijke variabele in de regressie
7. bereken de SAG met de formule $\exp(a/(1-b))$. Dit is afgeleid van de definitie van de SAG namelijk, het huidige inkomen dat gelijk is aan het minimuminkomen $\log(y_0) = a + b \cdot \log(y_0)$, terwijl $SPL = y_0$
8. Zoek de populatie met equivalente inkomen $\leq SPL$.

Om rekening te houden met verschillen in huishoudens is gebruik gemaakt van de zogenaamde OECD equivalentiemethode, waarbij door middel van schaalfactoren de algemene armoedegrens kan worden herleid naar specifieke huishoudsamenstellingen.

De schaalfactoren zijn als volgt:

De eerste volwassene in het huishouden krijgt een factor 1

Alle volgende volwassenen (personen van 18 jaar en ouder) krijgen elk een factor 0,5

Alle kinderen (personen jonger dan 18 jaar) krijgen een factor 0,3

Voor een representatief huishouden van 1 volwassene en twee minderjarige kinderen (omvang: $1+0,3+0,3 = 1.6$ equivalente eenheden) is de SAG 2070 ANG.

Een huishouden bestaande uit 2 volwassenen en 2 kinderen, heeft een schaalwaarde van 2,1 ($1+0,5+0,3+0,3$).

Volgens deze methode kan elk huishouden een schaalwaarde toegewezen krijgen en kan de armoedegrens voor elk type huishouden worden vastgesteld.

Tabel 2 Subjectieve Armoedegrens Curaçao naar type huishouden (ANG per maand): 2016-2018

Tabel 2 Subjectieve Armoedegrens Curaçao naar type huishouden (ANG per maand): 2016-2018							
Huishoudtype	juni '16	Subjectieve armoedegrens			Objectieve armoedegrens		
		1 jan '16	1 jan '17	1 jan '18	1 jan '16	1 jan '17	1 jan '18
Twee volwassenen en twee kinderen	2717	2717	2717	2761	2580	2580	2621
Eénpersoonshuishoudens	1294	1294	1294	1315	1229	1229	1249
Twee volwassenen	1941	1941	1941	1972	1842	1842	1871
Een volwassene en één kind	1682	1682	1682	1709	1596	1596	1622
Een volwassene en twee kinderen	2070	2070	2070	2103	1966	1966	1997
Twee volwassenen en één kind	2329	2329	2329	2366	2211	2211	2246
Drie volwassenen	2588	2588	2588	2629	2456	2456	2495

CBS heeft de subjectieve armoedegrens bepaald per juni 2016 met resultaten van het Budgetonderzoek 2016 en met toepassing van de "Leyden method"

Voor de daarop volgende jaren is de armoedegrens geïndexeerd met de inflatie ratio van het vorige jaar (december)

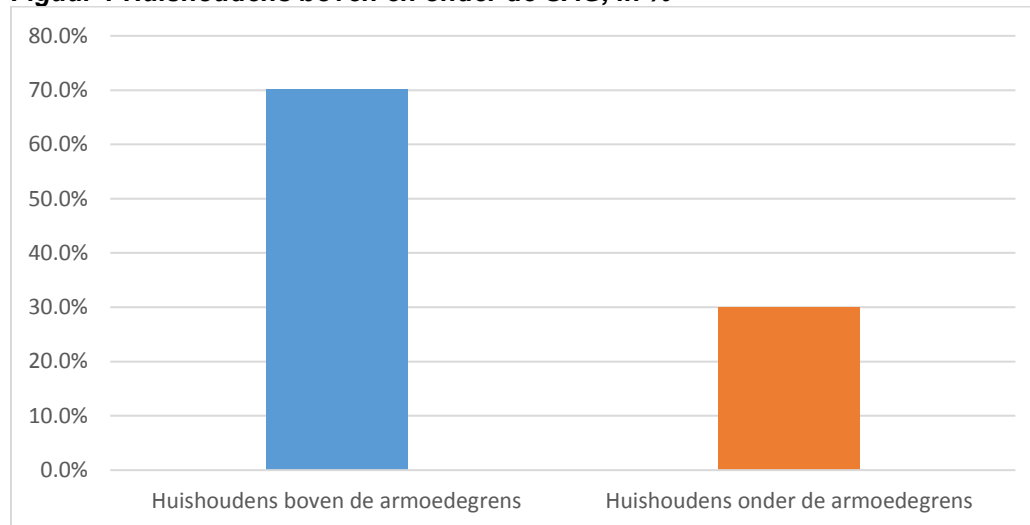
Bron: CBS

De subjectieve armoede ratio van het totaal aantal huishoudens is 29.9 procent (zie Figuur 1 en Tabel 3). Voor de totale bevolking is dat 30.8 procent,²⁰ hetgeen neerkomt op 48969 personen.

Tabel 3 huishoudens en bevolking boven en onder de SAG, absoluut en in %

	Totaal aantal huishoudens en personen	
	abs.	%
Huishoudens onder de subjectieve armoedegrens	17360	29.9
Huishoudens boven de subjectieve armoedegrens	40650	70.1
Totaal	58010	100,0
Bevolking onder de subjectieve armoedegrens	48969	30.8
Bevolking boven de subjectieve armoedegrens	110020	69.2
Totaal	158989	100,0

Figuur 1 Huishoudens boven en onder de SAG, in %

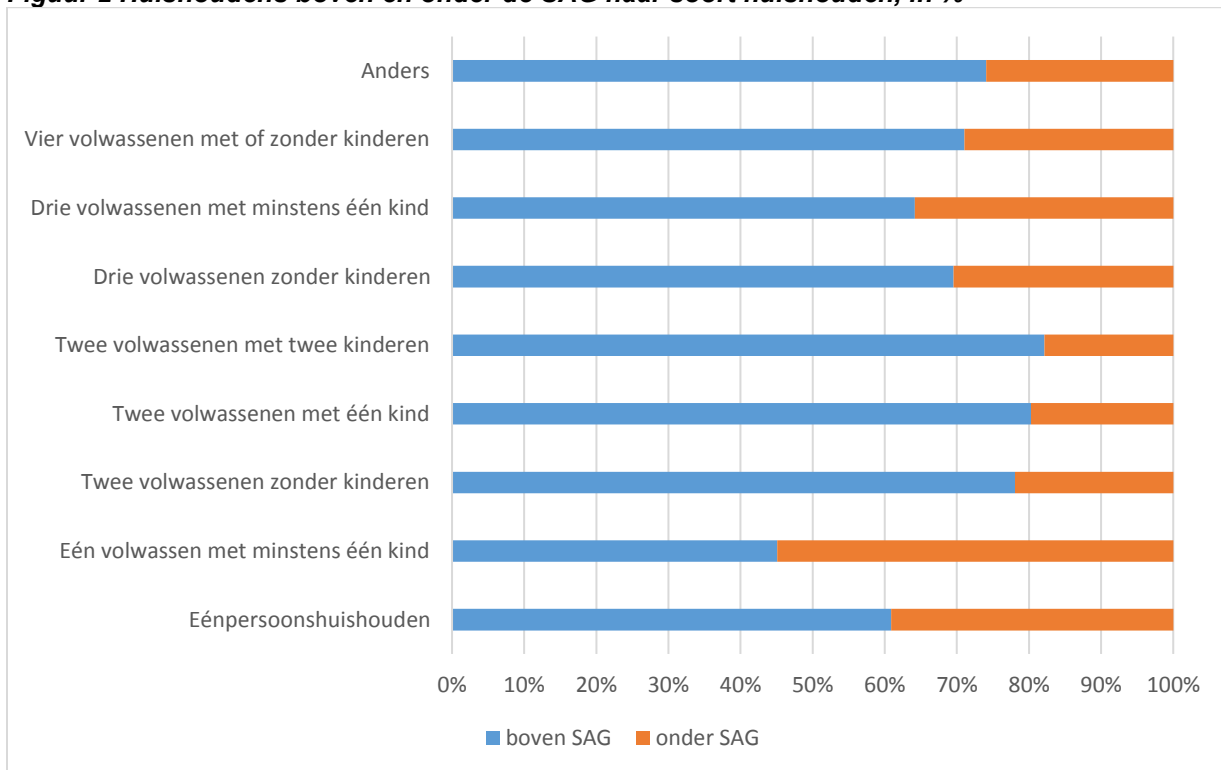
Bron: CBS Budgetonderzoek 2016

3 Armoedegrens en huishoudkenmerken

Van alle huishoudtypen zijn de huishoudens bestaande uit één volwassene met 1 of meer kinderen de armste huishoudens. Dit is de enige categorie huishoudens waarvan meer huishoudens onder de armoedegrens zitten dan erboven (zie Figuur 2).

In de census is dit type huishouden na het type gehuwd met kind en het type alleenstaanden, de grootste categorie. De meeste huishoudens in deze groep bestaan uit alleenstaande vrouwen met kinderen. Tussen Census 2001 en Census 2011 is het aandeel huishoudens met een vrouwelijk hoofd toegenomen van 14,2 naar 16 procent²¹.

Figuur 2 Huishoudens boven en onder de SAG naar soort huishouden, in %

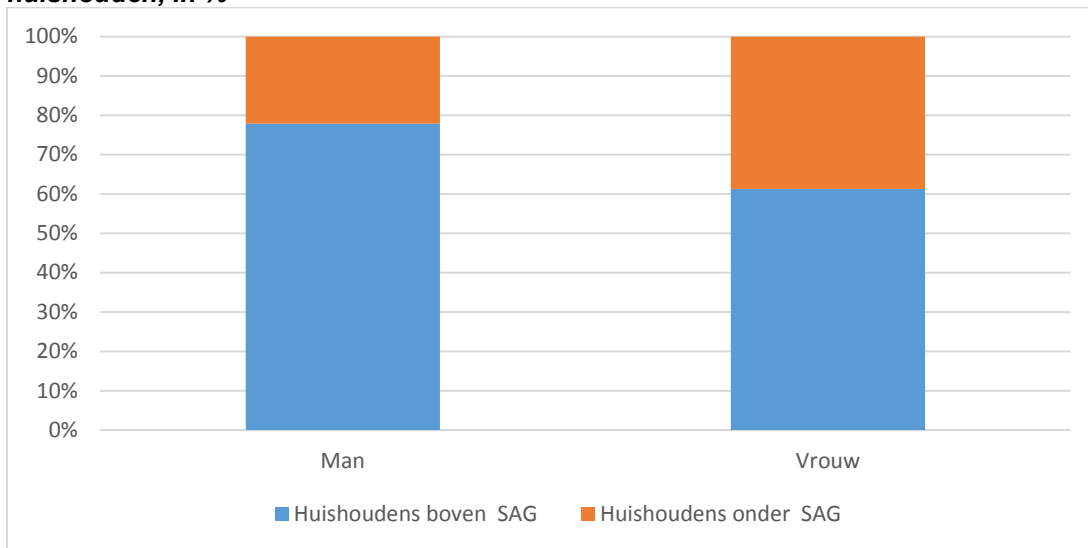

Bron: CBS Budgetonderzoek 2016

Uit de resultaten van het Budgetonderzoek 2016 blijkt (zie Figuur 3) dat relatief meer huishoudens met een vrouw aan het hoofd (39%) onder de armoedegrens zitten dan huishoudens met een man aan het hoofd (22%).

²¹ CBS Curaçao; Huishoudens in Curaçao Publicatierreeks Census 2011
 Centraal Bureau voor de Statistiek Curaçao, 2019

Figuur 3 Verdeling van huishoudens boven en onder de SAG naar sekse van hoofd huishoudens, in %

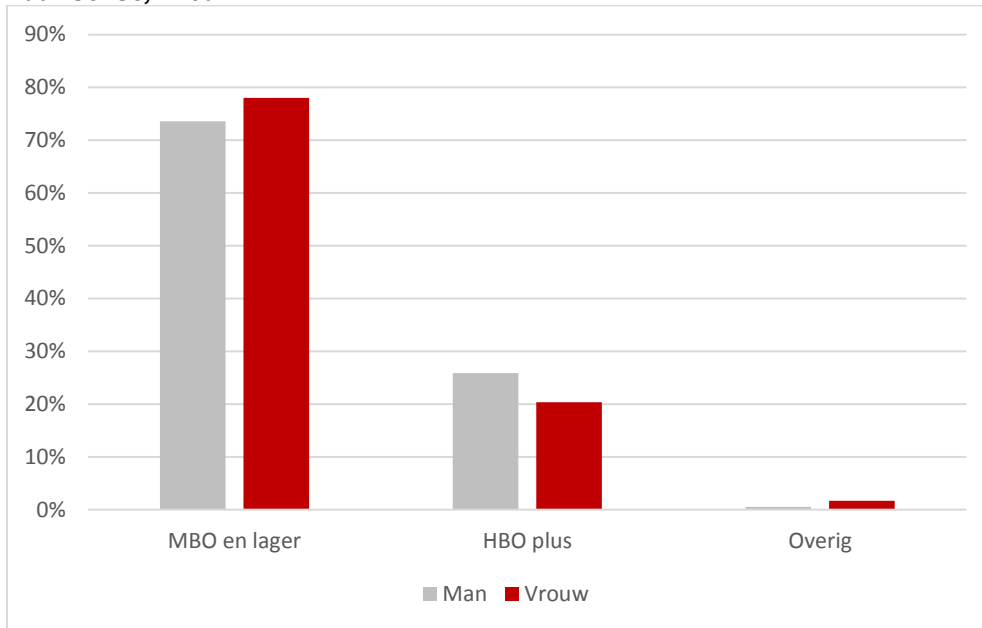

Bron: CBS Budgetonderzoek 2016

Mannelijke hoofden van huishoudens zijn doorgaans beter opgeleid dan vrouwelijke hoofden. Dit is uit de vorige censussen telkens weer gebleken. In de Census 2011 had 20 procent van de mannelijke hoofden van huishoudens een Hbo-niveau of hoger. Bij de vrouwelijke hoofden was dat 13 procent (in Census 2001 was de verhouding 17 versus 8%)²². In het Budgetonderzoek 2016 waren de percentages respectievelijk 26 en 20 procent (Figuur 4). Mannelijke hoofden hebben bovendien relatief vaker een positie als werkende op de arbeidsmarkt dan de vrouwelijke hoofden (Figuur 5).

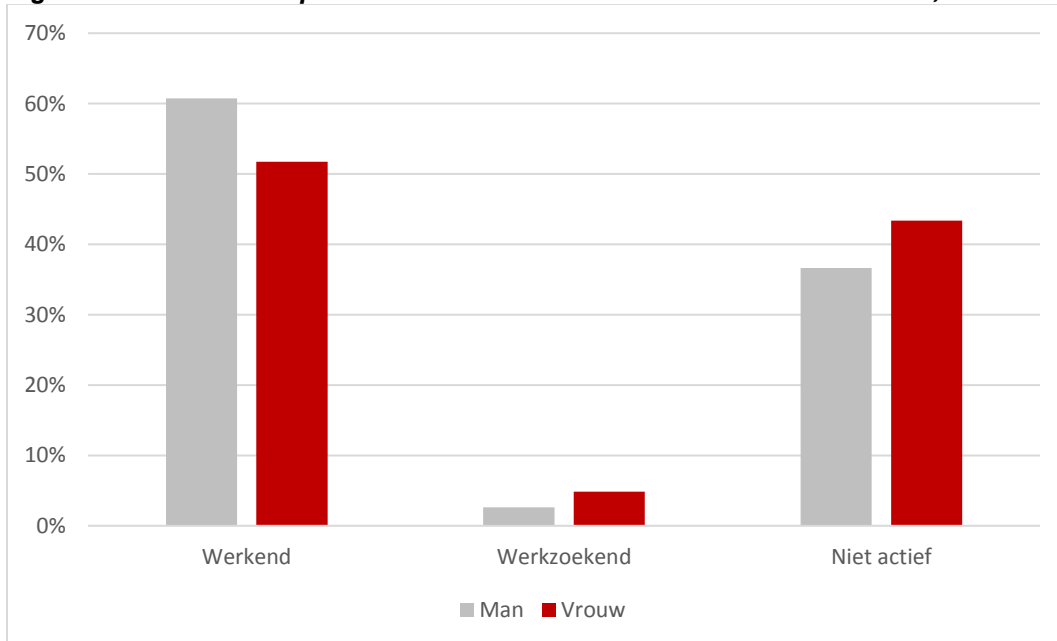
²² CBS Curaçao; Huishoudens in Curaçao Publicatierreeks Census 2011
 Centraal Bureau voor de Statistiek Curaçao, 2019

Figuur 4 Hoogst gevolgde opleidingsniveau van hoofd van huishoudens naar sekse, in %

Bron: CBS Budgetonderzoek 2016

Figuur 5 Economische positie van het hoofd van huishouden naar sekse , in %

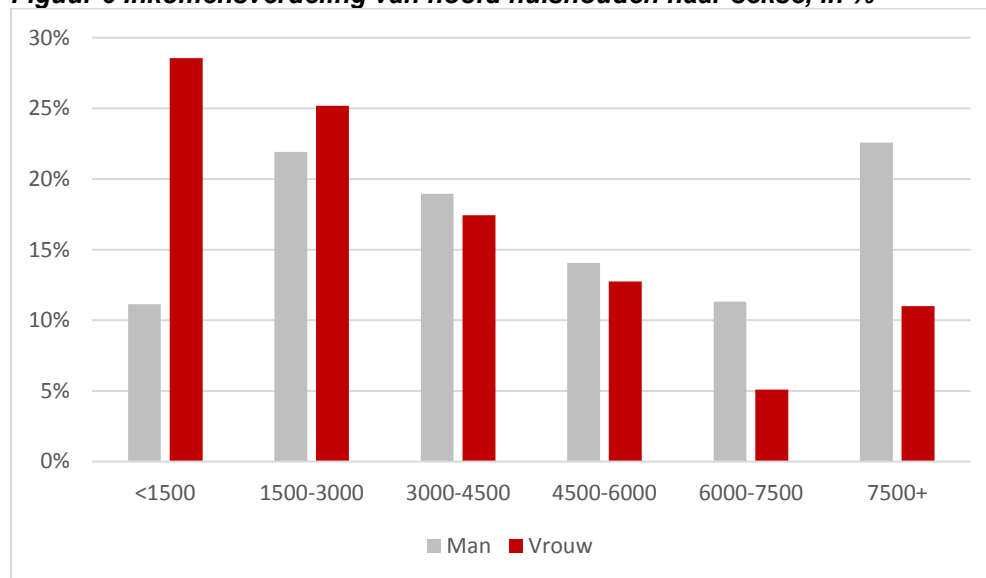
Bron: CBS Budgetonderzoek 2016

Hierop aansluitend is het niet verwonderlijk dat vrouwen aan het hoofd van huishouden vaker minder goed betaalde banen en lagere inkomens hebben dan mannelijke hoofden en derhalve, vergeleken met mannelijke hoofden, een grotere kans hebben om met hun huishoudens onder de armoedegrens terecht te komen.

De belangrijkste inkomensbron voor mannelijke en vrouwelijke hoofden is inkomen uit werk en in mindere mate pensioen en AOV. De man heeft gemiddeld een hoger inkomen uit werk en pensioen dan de vrouw²³.

Census 2011 geeft aan dat 40 procent van mannen aan het hoofd van een huishouden een inkomen hebben van 2000 gulden of lager per maand, tegenover 64 procent van de vrouwelijke hoofden; het aandeel hoofden met een inkomen van 1000 ANG of minder was bij de vrouwen tweemaal zo groot als dat van de mannen (41 versus 20 %) ²⁴. De resultaten van het Budgetonderzoek wijzen er ook op dat vrouwelijke hoofden lagere inkomens hebben dan mannen aan het hoofd van een huishouden (zie figuur 6).

Figuur 6 Inkomensverdeling van hoofd huishouden naar sekse, in %

Bron: CBS Budgetonderzoek 2016

De tweede armste categorie huishoudens betreft het type bestaande uit alleenstaande mannen of vrouwen. Het aandeel onder de subjectieve armoedegrens is bijna twee derde deel van het aandeel boven de subjectieve armoedegrens (zie Figuur 2).

Het aandeel éénpersoonshuishoudens is vanaf Census 1992 gestaag blijven stijgen. Ten tijde van de census 2011 bestond ruim een kwart van de huishoudens uit alleenstaanden, was bijna 70 procent van de alleenstaanden 50 jaar of ouder, 44 procent economisch niet actief en had 41 procent een minimumloon of minder. Er is een kwart meer vrouwen dan mannen in deze groep. In het Budgetonderzoek 2016 is ruim 24 procent van de huishoudens eenpersoonshuishoudens; een lichte daling. Het overgrote deel van de alleenstaanden is 50 jaar en ouder (81%) en ruim de

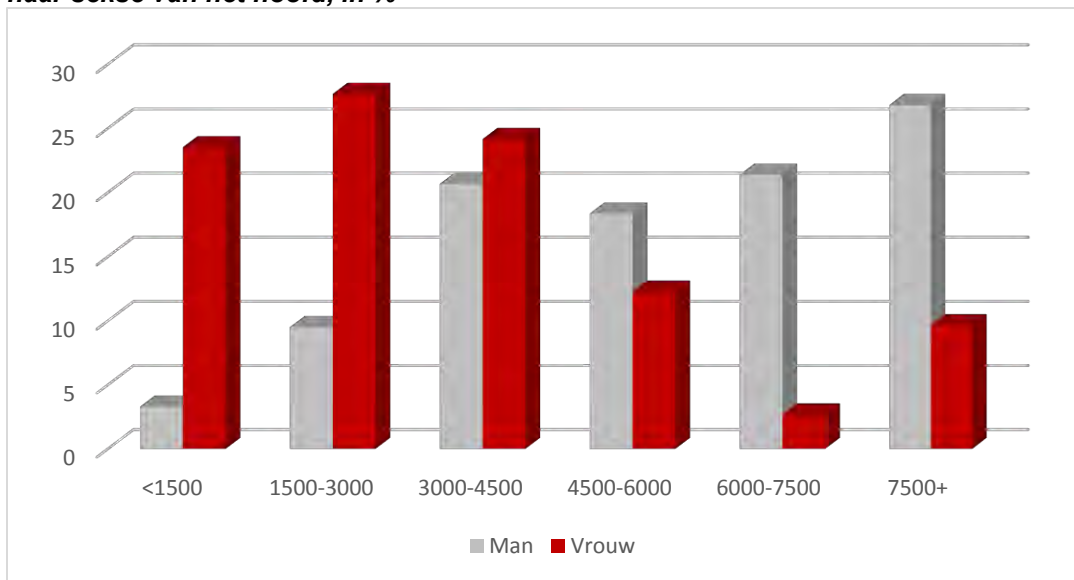
²³ CBS Curaçao; Inkomens en inkomensverdelingen in Curaçao Publicatiereeks Census 2011

²⁴ CBS Curaçao; Huishoudens in Curaçao Publicatiereeks Census 2011.

helft (52%) is economisch niet actief. 43 Procent heeft een minimumloon of minder. In deze inkomensgroep zijn er bijna anderhalf keer zoveel vrouwen dan mannen (50 versus 34 procent).

Een ander type huishouden waarvan het aandeel onder de armoedegrens ten opzichte van het aandeel huishoudens boven de subjectieve armoedegrens op meer dan 50 procent uitkomt (56%), is het type ‘drie volwassenen met minstens één kind’ (Figuur 2). Deze categorie huishoudens maakt voor 6.6 procent deel uit van de huishoudens in het budgetonderzoek. Uit Figuur 7 blijkt een duidelijk verschil in inkomensniveau tussen mannen en vrouwen in dit soort huishoudens. Vrouwen hebben vaker lagere inkomens dan mannen.

Figuur 7 Inkomensverdeling van huishoudtype "Drie volwassenen en minstens één kind" naar sekse van het hoofd, in %

Bron: CBS Budgetonderzoek 2016

Andere kenmerken van huishoudens betreffen de leeftijd van het hoofd van huishouden en de huishoudgrootte. In het Budgetonderzoek 2016 heeft van slechts een half procent van de huishoudens het hoofd de leeftijd van 15-24 jaar. Een groot deel van deze huishoudens verkeert in armoede (Figuur 8). In het ILO rapport Global Employment Trends for Youth 2017²⁵ is vastgesteld dat het jeugdwerkloosheidspercentage in 2017 licht zou gaan stijgen naar 13.1 procent. De verwachting was dat de stijging zich met name in Latijns Amerika en het Caribisch Gebied zou voortzetten. Regionaal zouden de Arabische staten het hoogste percentage jeugdige werklozen blijven behouden (30%). De kwetsbaarheid van jeugdige op de arbeidsmarkt wordt

²⁵ International Labor Organization (ILO) 2017: Global Employment Trends for Youth; Paths to a better working future.

onderkend. Ze hebben drie keer meer kans dan volwassenen om werkzoekend te zijn. Volgens het ILO-rapport zal wereldwijd de jeugdwerkloosheid (15-24 jaar) tussen 2017 en 2030 toenemen met circa 42 miljoen personen. De doorstroom van jongeren van onderwijs naar arbeid gaat niet overall ter wereld feilloos. Behalve het onderwijsniveau is het aantal beschikbare banen en het soort werk bepalend. Men kan niet altijd spreken van menswaardig werk. Dit is veelal het geval met banen in de informele economie, waarbij vaak sprake is van arbeidsregelingen voor korte termijn, slecht betaalde banen en het ontbreken van sociale zekerheid²⁶.

Uit de resultaten van een onderzoek van de Joseph Rowntree Foundation naar armoede in het Verenigd Koninkrijk blijkt dat jongeren met de tijd armer zijn geworden. Het ontbreken van goed betaalde vaste banen, betaalbaar onderwijs en betaalbare huisvesting, maakt het voor jonge mensen steeds moeilijker om een zekere toekomst te garanderen. Zelfs het hebben van een baan biedt geen zekerheid²⁷.

Tabel 4 Huishoudens boven/onder de SAG naar leeftijd hoofd huishouden, in % (N=58010)

Tabel 4 Huishoudens boven/onder de SAG naar leeftijd hoofd huishouden, in %		
Leeftijd hoofd huishouden	Huishoudens boven SAG	Huishoudens onder SAG
15-24	0.50%	0.40%
25-34	4.00%	1.10%
35-44	11.90%	3.70%
45-54	16.40%	6.40%
55-64	18.70%	6.20%
65-74	11.00%	6.80%
75+	7.50%	5.30%
Total	70.10%	29.90%

De hiernavolgende categorie huishoudens is die waarvan het hoofd 65 jaar of ouder is (zie tabel 3 en Figuur 8).

Armoede wordt ook door OECD gerelateerd aan leeftijd. Hoewel de situatie niet voor alle landen gelijk is, stelt de OECD dat de mate van armoede onder ouderen hoger ligt dan voor de totale bevolking. Het gaat hier voornamelijk om armoede onder de groep die OECD aanduidt met “older old”, ouderen van 75 jaar en ouder (14,7%). Onder de “younger old”, 65-74 jaar, is het armoede percentage 10,9²⁸.

OECD rapporteert in 2015 een armoedepercentage onder de bevolking van 65 jaar en ouder van 50 procent in Korea, 34 procent in Australië en 27 procent in Mexico. Daarentegen geldt voor Nederland en Tjechische Republiek een armoedegrens van respectievelijk 2 en 3 procent.

²⁶ International Labor Organization Employment Sector 2004, Starting right: Decent work for young people (Background Paper Tripartite Meeting of Youth Employment: The Way Forward)

²⁷ Lucy Sherriff, 2016. The Huffington Post UK

²⁸ OECD (2015), “Old-age income poverty”, in Pensions at a Glance 2015: OECD and G20 indicators, OECD Publishing, Paris.

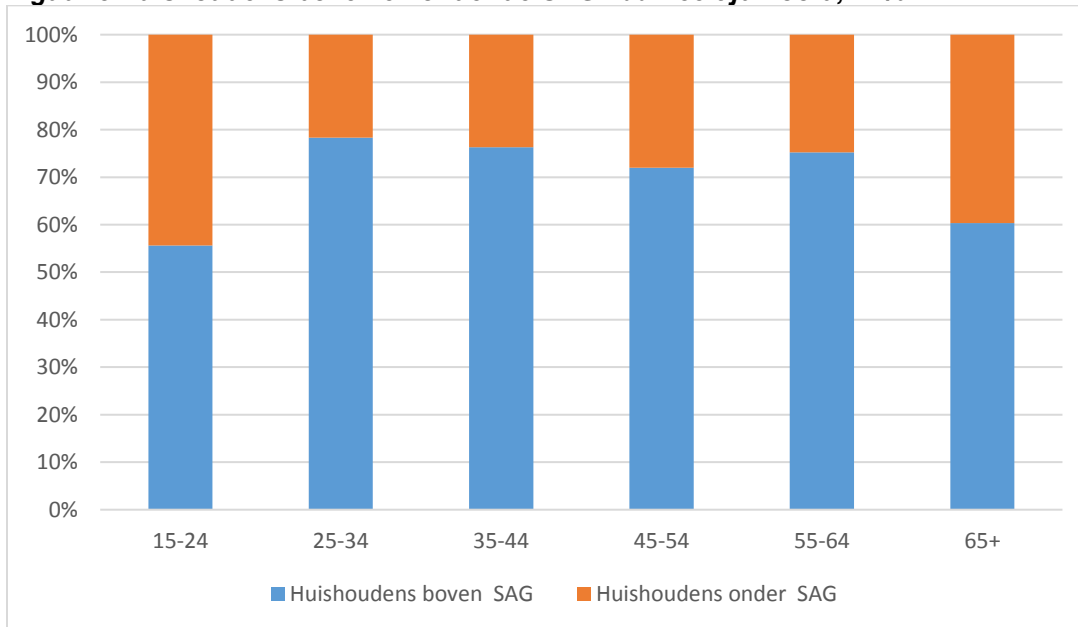

Naar verhouding boven en onder de armoedegrens zijn de huishoudens met een “older old” aan het hoofd, armer dan die met een “younger old” als huishoudhoofd. Het aandeel onder de armoedegrens ten opzichte van het aandeel boven de armoedegrens is bij de “older old” groter dan bij de “younger old”.

De verschillen tussen de landen is voornamelijk afhankelijk van de bestaande pensioensregelingen.

Het pensioen is de belangrijkste bron van inkomen op latere leeftijd. Sparen voor je pensioen dient als een financiële veiligheidsgordel. Bij het ontbreken van een (degelijke) pensioen kan iemand bij het ouder worden makkelijk in armoede vervallen.

Figuur 8 Huishoudens boven en onder de SAG naar leeftijd hoofd, in %

Bron: CBS Budgetonderzoek 2016

Een heersende gedachte is dat armoede beïnvloed kan worden door huishoudgrootte Volgens Muffels, Fourage en Snel²⁹ kan binnen een huishouden armoede ontstaan of versterkt worden als er kinderen bijkomen of weggaan. Een geboorte van een kind brengt kosten met zich mee en in voorkomende gevallen kan dit resulteren in minder inkomen, als een kostverdiener thuis voor het kind gaat zorgen. Een afname als gevolg van het vertrek van werkende kinderen die financieel een bijdrage leveren, heeft ook negatief effect op het huishoudinkomen.

De auteurs zijn van mening dat hoe meer kinderen in een huishouden aanwezig zijn, hoe groter de motivatie om te zorgen voor meer inkomsten.

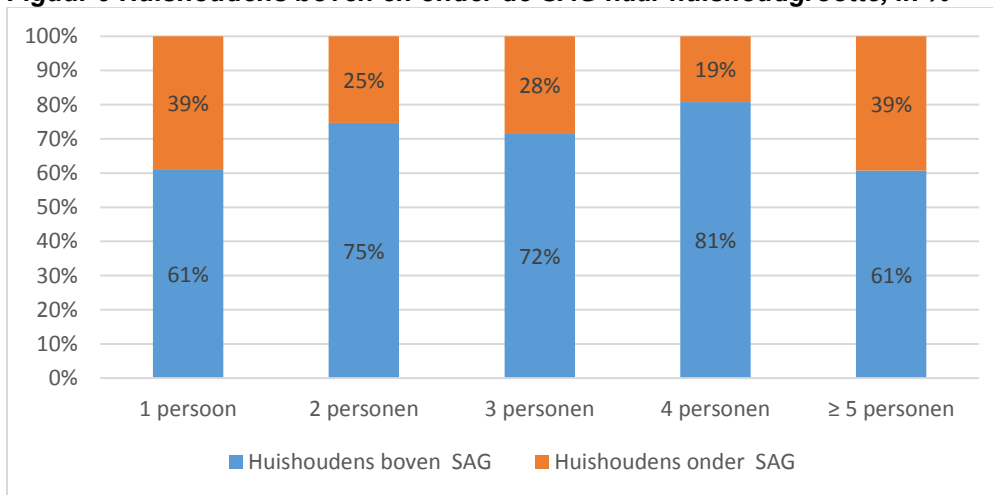
²⁹ Muffels, R. (auteur) Fouarge, D. (auteur) Snel, E. In: ESB, 84e jaargang, nr. 4199, pagina 296, 16 april 1999
 Centraal Bureau voor de Statistiek Curaçao, 2019

De bewering dat in ontwikkelingslanden grotere huishoudens meer kans hebben om in armoede terecht te komen, is door Lanjouw en Ravallion onderzocht, daar de onderzoekers het betwijfelen dat er een sterke negatieve samenhang bestaat tussen huishoudgrootte en consumptie per persoon. Immers, arme huishoudens ondervinden ook schaalvoordelen die zorgen voor afnemende kosten per hoofd, naar gelang het huishouden groter wordt, waardoor toch een bepaalde levensstandaard kan worden bereikt.

In een onderzoek dat Lanjouw en Ravallion in Pakistan hebben uitgevoerd is gebleken dat de bij huishoudgrootte elasticiteit van de kosten voor levensonderhoud van 0.6, geen sprake is van correlatie tussen armoede en huishoudgrootte³⁰.

Figuur 9 laat zien dat ten opzichte van het aandeel huishoudens boven de armoedegrens, het aandeel huishoudens onder de armoedegrens relatief groot is bij huishoudens van 1 en huishoudens van 5 personen, beide 39 procent. Dit ligt boven het algemeen gemiddelde van 30 procent. Voor de huishoudens van 2, 3 en 4 personen ligt het percentage onder de armoedegrens tussen 19 en 28 procent.

Figuur 9 Huishoudens boven en onder de SAG naar huishoudgrootte, in %

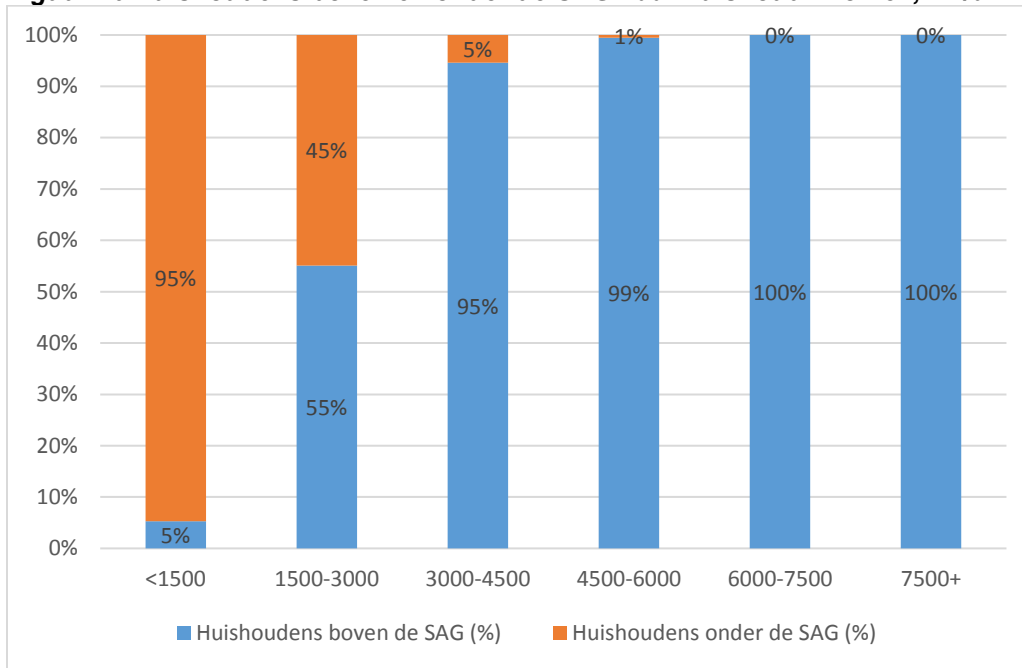

Bron: CBS Budgetonderzoek 2016

Figuur 10 laat een duidelijk beeld zien voor wat de variabele inkomen betreft. Van de huishoudens met een huishoudinkomen van minder dan 1500 gulden, ligt 95 procent onder de subjectieve armoedegrens. Voor de tweede laagste inkomenscategorie blijkt zo'n 45 procent zich onder de armoedegrens te bevinden. Voor de overige inkomenscategorieën vanaf 3000 gulden per maand, is het aandeel huishoudens onder de armoedegrens minimaal of zelfs nihil.

³⁰ Lanjouw, Peter and Ravallion, Martin; Poverty and household size. In: Research working paper; no. WPS 1332. Washington, DC: World Bank. <http://documents.worldbank.org/curated/en/641891468741345861/Poverty-and-household-size>

Figuur 10 Huishoudens boven en onder de SAG naar huishoudinkomen, in %

Bron: CBS Budgetonderzoek 2016

4. Inkomensevaluatie van respondenten en huishoudkenmerken

Aan de huishoudens zijn vragen voorgelegd om hun perceptie te meten over hun welzijnsituatie. Eén van die vragen is de zogeheten inkomensevaluatievraag (“income evaluation question”; IEQ). De vraag luidde als volgt:

“Vindt u dat uw huishouden met het huidige inkomen in staat is om in de maandelijkse basisbehoeften te voorzien?”. Met basisbehoeften wordt bedoeld: Voedsel, kleding en wonen (huur of de huurwaarde, hypotheek, gas, water, elektriciteit en verzekeringen voor de woning) en andere noodzakelijke aspecten³¹ die voor het dagelijkse leven vereist zijn (zoals vervoer, Selikor)? Deze vraag kon de respondent met ja of nee beantwoorden.

Hoe evalueren huishoudens boven en onder de armoedegrens hun levenssituatie? In de hiernavolgende beschrijving worden de resultaten per huishoudkenmerk beschreven.

Het mag duidelijk zijn dat sprake is van heterogeniteit ten aanzien van percepties van respondenten, zelfs wanneer ze in gelijke situatie verkeren. Respondenten met eenzelfde welstandsniveau geven een verschillend antwoord op welvaartsperceptievragen. Dit kan liggen aan persoonlijke verschillen (bijvoorbeeld een verschillend bestedingspatroon), stemming van huishoudens op het moment van onderzoek, etc. De antwoorden op de subjectieve vragen dienen ertoe om afstemming te bereiken voor wat betreft de interpersoonlijke vergelijkbare welvaartsfunctie, welke gebaseerd is op co-variabelen die van tevoren als relevant zijn aangemerkt³².

De resultaten van de situatie per huishoudkenmerk zullen telkens weer een beeld laten zien van huishoudens boven de armoedegrens die aangegeven hebben niet rond te kunnen komen met hun maandinkomen en huishoudens onder de armoedegrens die van mening zijn dat hun inkomen voldoende is om in hun maandelijkse levensbehoeften te voorzien.

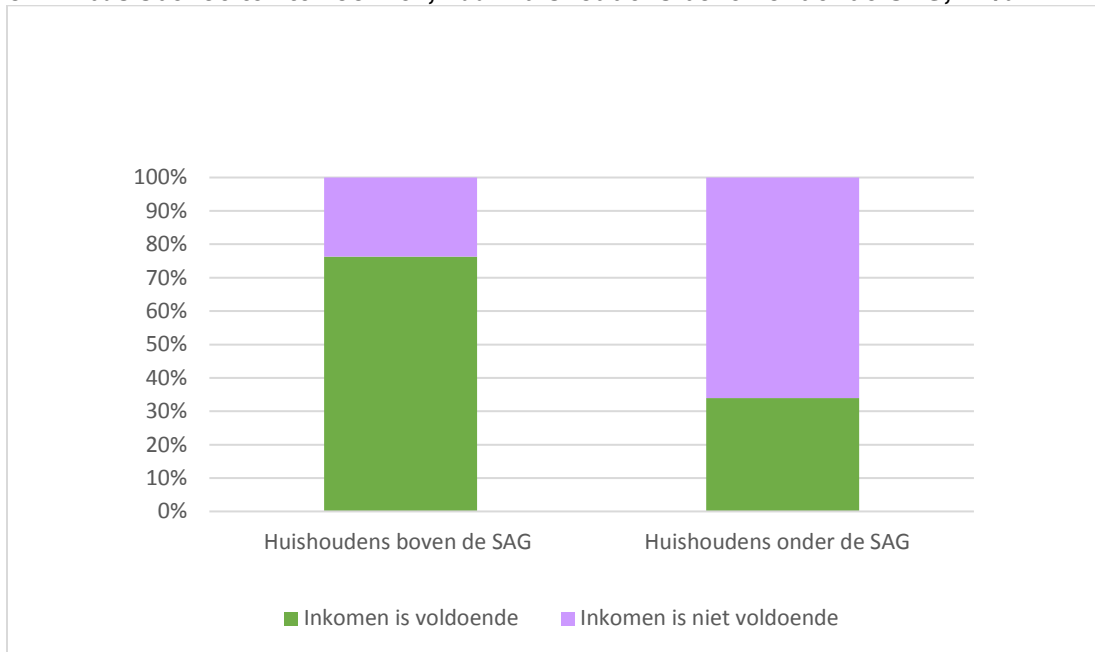
Van de huishoudens boven de armoedegrens, zegt meer dan 70 procent rond te kunnen komen met hun inkomen. Van de huishoudens onder de armoedegrens is dat ongeveer een derde deel (zie figuur 11).

---

³¹ De andere noodzakelijke aspecten die voor het dagelijkse leven vereist zijn betreffen het volgende (let wel: kosten per maand): studiebehoeften, input vervoerskosten autobus, input ziektekostenverzekering, input Selikor, input redelijke kosten van de kapper

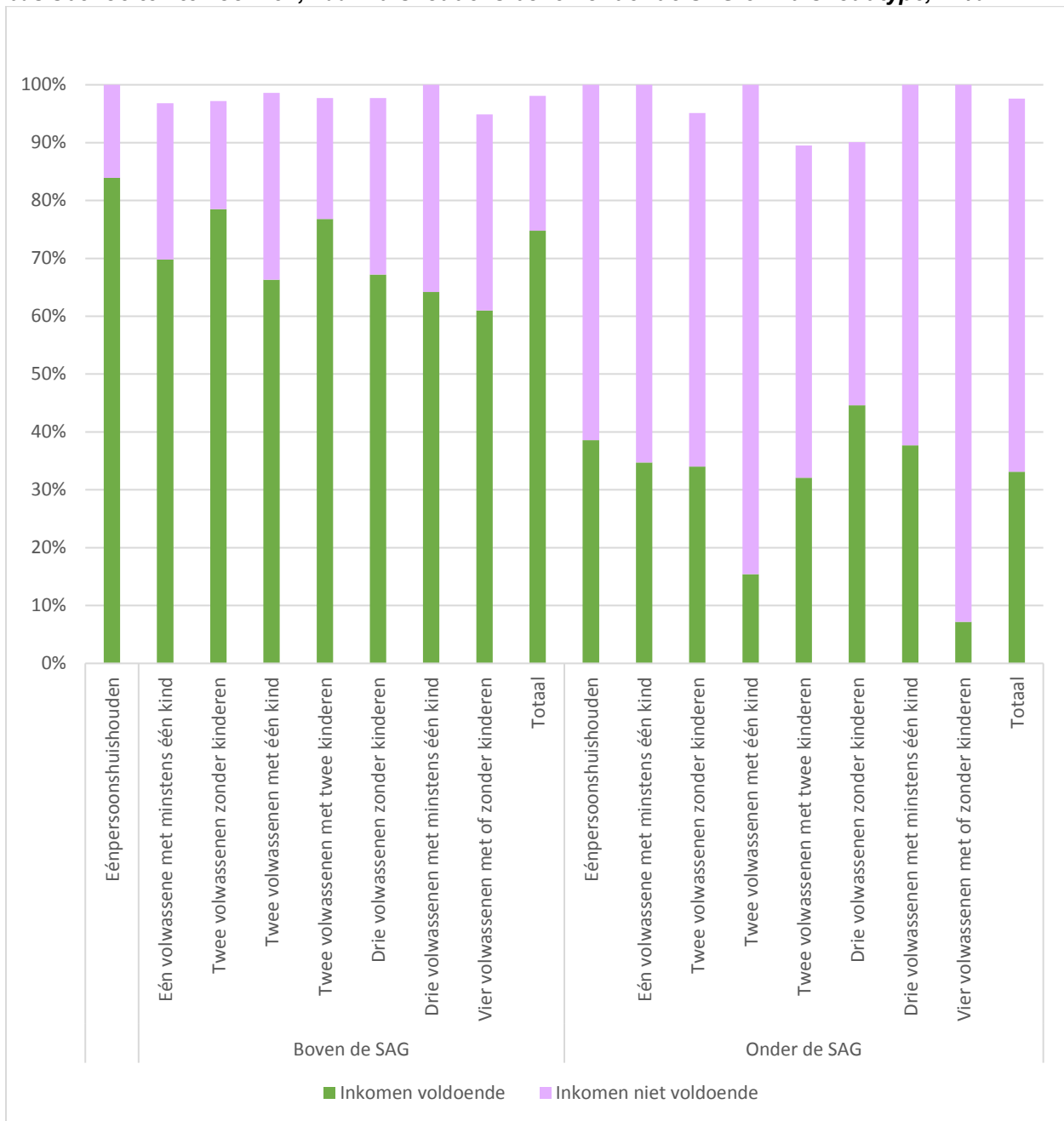
³² Ravallion, M., 2012 (Developing Research Group World Bank): Poor, or just feeling poor? On using subjective data in measuring poverty

Figuur 11 *Opinie van huishoudens over het al dan niet hebben van voldoende inkomen om in basisbehoeften te voorzien, naar huishoudens boven/onder de SAG, in %*

Bekeken vanuit de variabele huishoudtype blijkt dat van de huishoudens onder de armoedegrens, de categorie huishoudens bestaande uit vier volwassenen met of zonder kinderen en twee volwassen met één kind, de meeste moeite hebben om in hun maandelijkse behoeften te voorzien, vergeleken met de overige huishoudtypen (Figuur 12). Respectievelijk 7.2 en 15.4 procent van deze huishoudens acht het inkomen wel voldoende (daarmee zitten deze huishoudtypen ver onder het gemiddelde van 33 procent).

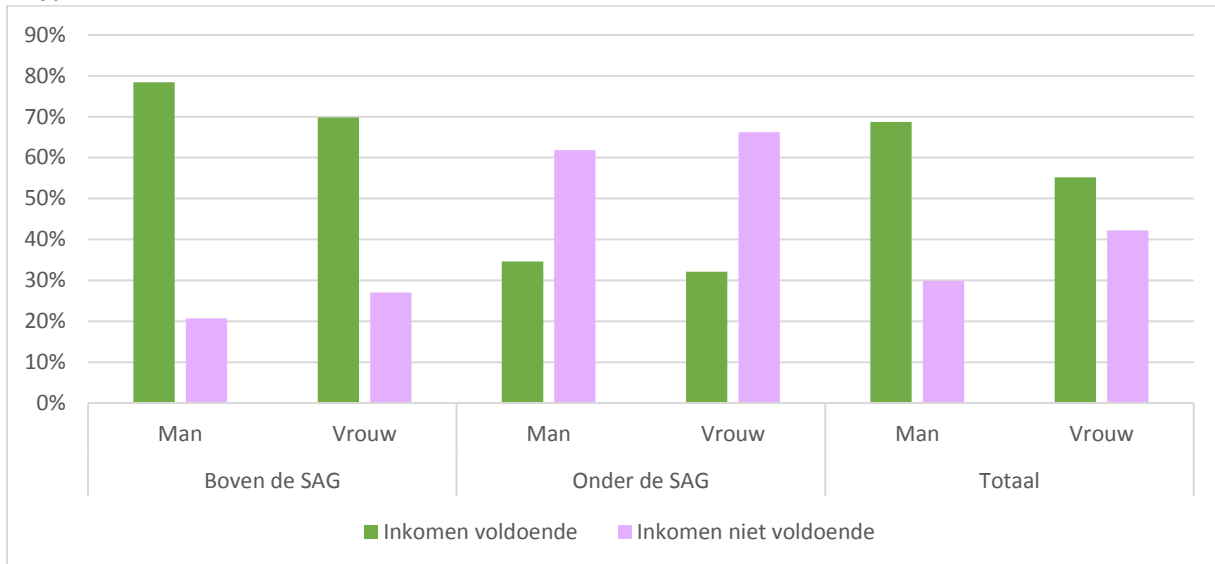
Figuur 12 *Opinie van huishoudens over het al dan niet hebben van voldoende inkomen om in basisbehoeften te voorzien, naar huishoudens boven/onder de SAG en huishoudtype, in %³³*

³³ Niet iedereen heeft een antwoord gegeven op de vraag.
 Centraal Bureau voor de Statistiek Curaçao, 2019

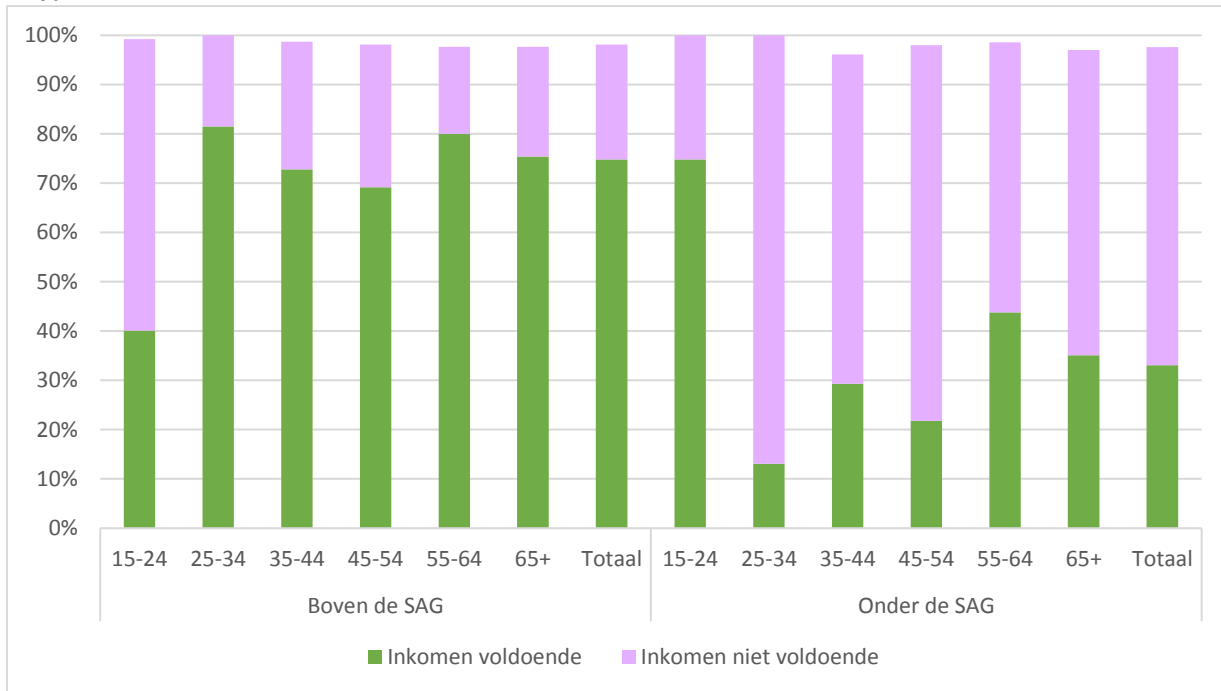
Huishoudens met een vrouw aan het hoofd menen in mindere mate in hun basisbehoeften te kunnen voorzien dan huishoudens met een man aan het hoofd (zie Figuur 13). Eerdere beschouwingen ondersteunen dit resultaat.

Figuur 13 *Opinie van huishoudens over het al dan niet hebben van voldoende inkomen om in basisbehoeften te voorzien, naar huishoudens boven/onder de SAG en sekse hoofd huishouden, in %*

De variabele leeftijd laat een wisselend beeld zien. De beleving van respondenten over het wel of niet rond kunnen komen met het inkomen, heeft waarschijnlijk te maken met het inkomensniveau op bepaalde leeftijd, de zwaarte van de financiële verantwoordelijkheid per leeftijd (het hebben van kleine en of grotere kinderen, hoogte van de woningkosten, schuldaflossing, etc.). Zoals eerder aangeven verkeren jongeren wereldwijd in de minst gunstige welzijnssituatie. Voor de categorie huishoudens boven de armoedegrens geldt dat (minst gunstige situatie) voor de huishoudens waarvan het hoofd in de leeftijdsgroep 15-24 jaar zit. Voor de huishoudens onder de armoedegrens is dat te zien voor de op één na jongste huishoudens, waarvan het hoofd 25-34 jaar is. Van de huishoudens onder de armoedegrens, met een hoofd in de leeftijdscategorie 15-24 jaar meent een opmerkelijk hoog percentage, 75 procent, over voldoende inkomen te beschikken om in een maand mee rond te komen.

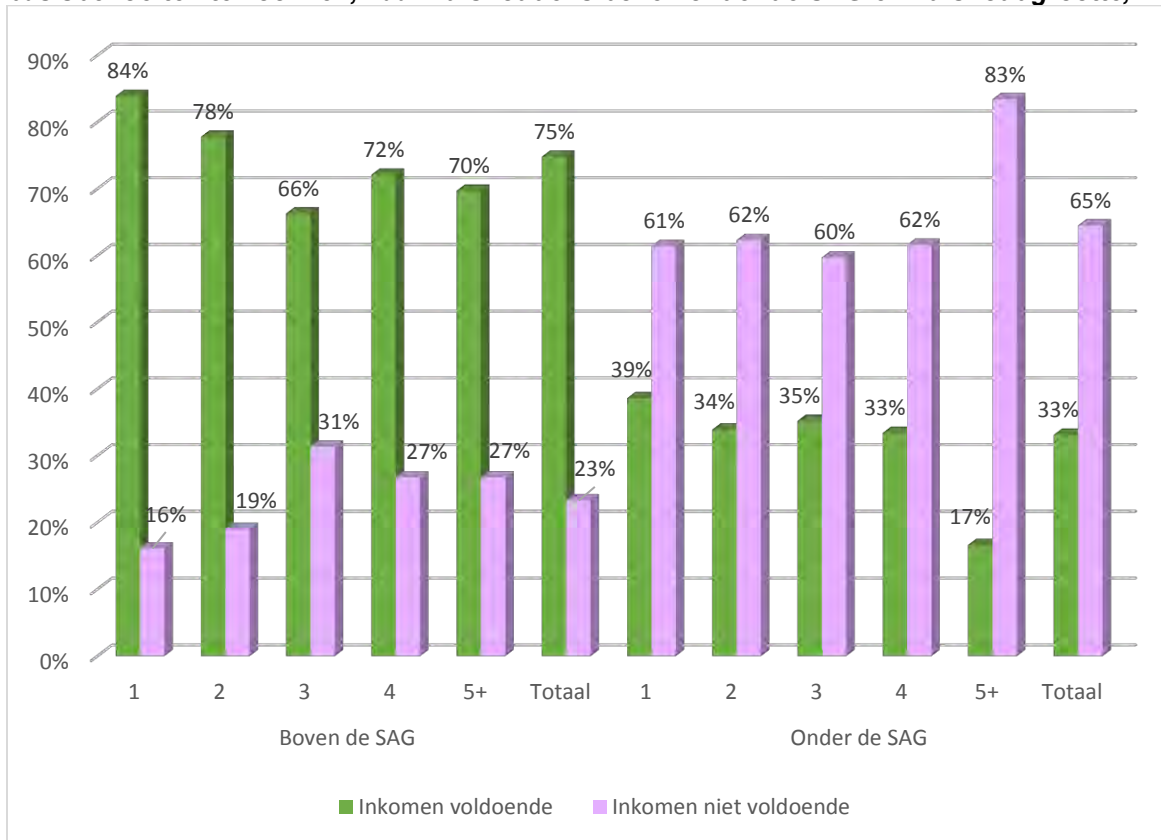
Figuur 14 *Opinie van huishoudens over het al dan niet hebben van voldoende inkomen om in basisbehoeften te voorzien, naar huishoudens boven/onder de SAG en leeftijd hoofd huishouden, in %*

Boven de armoedegrens zijn het met name de grotere huishoudens (3 of meer) die aangeven dat hun inkomen niet voldoende is om hun maandelijkse uitgaven te bekostigen. De percentages liggen hoger dan het gemiddelde percentage van het totaal aantal huishoudens boven de armoedegrens (23%), dat moeilijk rond kan komen. Van de huishoudens onder de armoedegrens zegt gemiddeld 65 procent dat het inkomen niet voldoende is. Huishoudens van vijf of meer personen blijken er het slechts van af te komen; 83 procent heeft moeite om hun maandelijkse bestedingen te bekostigen (Figuur 15).

Figuur 15 *Opinie van huishoudens over het al dan niet hebben van voldoende inkomen om in basisbehoeften te voorzien, naar huishoudens boven/onder de SAG en huishoudgrootte, in %*

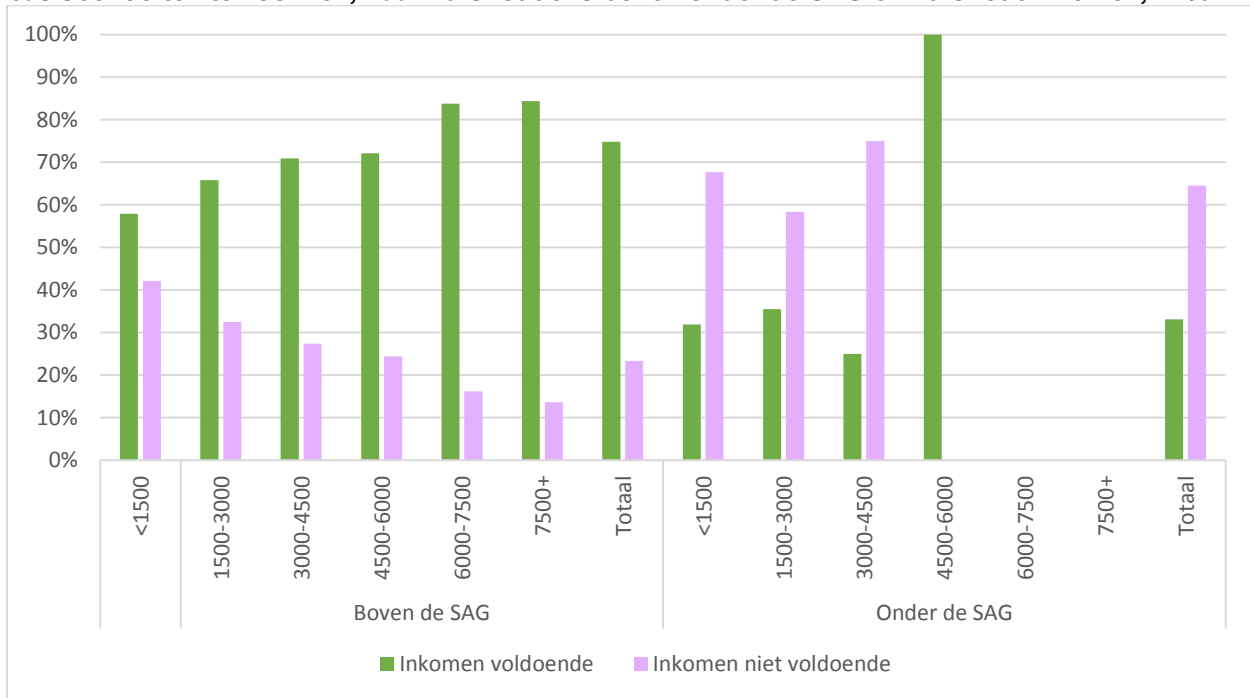

Uit het Budgetonderzoek is immers gebleken dat de armoedegrens groter is bij huishoudens van 1 en 5 personen (zie Figuur 9).

Figuur 16 laat met betrekking tot de variabele inkomen, voor huishoudens boven de armoedegrens zien dat het voornamelijk de huishoudens met een minimumloon of minder zijn, die hun huishoudinkomen als onvoldoende ervaren. Hoe hoger het huishoudinkomen, hoe minder de mate waarin huishouden ervaren niet rond te kunnen komen met hun inkomen.

Wat de huishoudens onder de armoedegrens betreft zijn het die in de laagste inkomenscategorieën van 4500 gulden en minder, die het vaker met onvoldoende inkomen moeten doen.

Figuur 16 *Opinie van huishoudens over het al dan niet hebben van voldoende inkomen om in basisbehoeften te voorzien, naar huishoudens boven/onder de SAG en huishoudinkomen, in %*

Samengevat

Het aandeel huishoudens boven de armoedegrens, dat voldoende inkomen heeft om maandelijks mee rond te komen, is meer dan twee keer het aandeel met voldoende inkomen, onder de armoedegrens.

Van alle typen huishouden hebben huishoudens bestaande uit vier volwassenen met of zonder kinderen en twee volwassen met één kind de meeste moeite om in hun maandelijkse behoeften te voorzien (onder de armoedegrens).

Zowel boven als onder de armoedegrens menen huishoudens met een vrouw aan het hoofd, vaker dan huishoudens met een man aan het hoofd, dat het huishoudinkomen niet voldoende is. De variabele leeftijd laat zien dat boven de armoedegrens de huishoudens waarvan het hoofd in de leeftijdsgroep 15-24 jaar zit het moeilijkst rond kan komen. Voor de huishoudens onder de armoedegrens geldt dat voor de op één na jongste huishoudens, waarvan het hoofd 25-34 jaar is. Opmerkelijk voor de huishoudens onder de armoedegrens, is het hoge percentage (75%) huishoudens met een hoofd in de leeftijdscategorie 15-24 jaar dat voldoende inkomen heeft om in de maandelijkse behoeften te voorzien.

Voor de variabele huishoudgrootte geldt dat boven de armoedegrens voor de grotere huishoudens (3 of meer) het maandinkomen niet voldoende is. Van de huishoudens onder de armoedegrens zijn het voornamelijk de huishoudens van vijf of meer personen (83%) die moeilijk rond kunnen komen.

Met betrekking tot de variabele inkomen geldt voor huishoudens boven de armoedegrens dat hoe hoger het huishoudinkomen, hoe makkelijker men in de maandelijkse behoeften kan voorzien. Onder de armoedegrens is de situatie niet eenduidig.

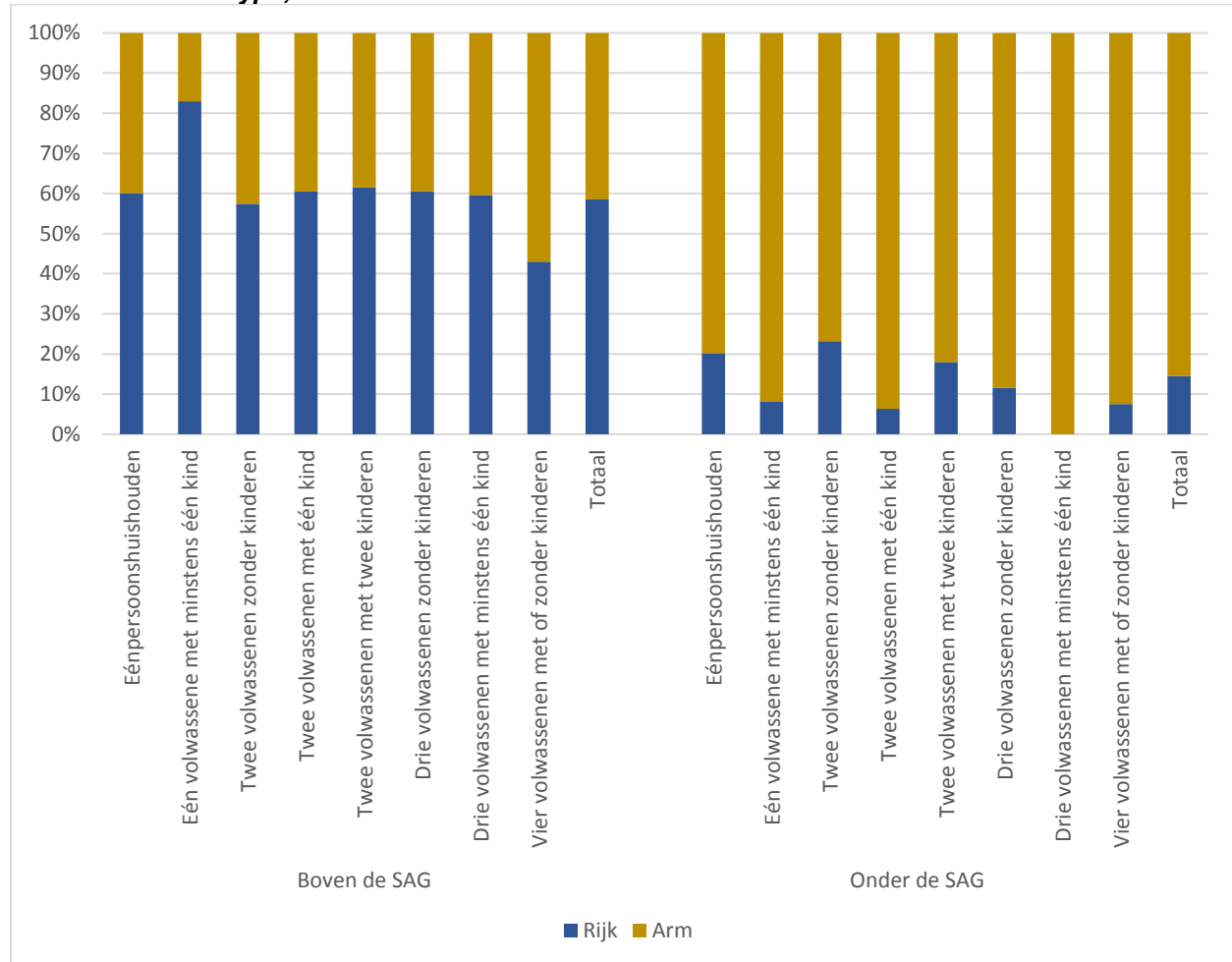
5. Mening van huishoudens over hun welvaartspositie en huishoudkenmerken

Teneinde een beeld te krijgen van de perceptie van huishoudens met betrekking tot hun welstandssituatie, zijn er “zelf gepercipieerde welvaartvragen [self perceived wealth questions (SPWQ)], SPWQ-vragen gesteld om hun opinie hierover te meten. De vraag luidde als volgt: Wat vindt u van uw huishouden op dit moment? Is uw huishouden:

1. Rijk, 2. Heel comfortabel, 3. Redelijk comfortabel, 4. Komt net rond, 5. Arm of 6. Heel arm.

Net als in hoofdstuk 4 (met betrekking tot al dan niet voldoende inkomen) is hier sprake van huishoudens boven de armoedegrens die van mening zijn dat ze arm zijn en huishoudens onder de armoedegrens die zeggen dat ze rijk zijn.

Figuur 17 *Opinie van huishoudens over hun welvaartspositie, naar huishoudens boven/onder de SAG en huishoudtype, in %*

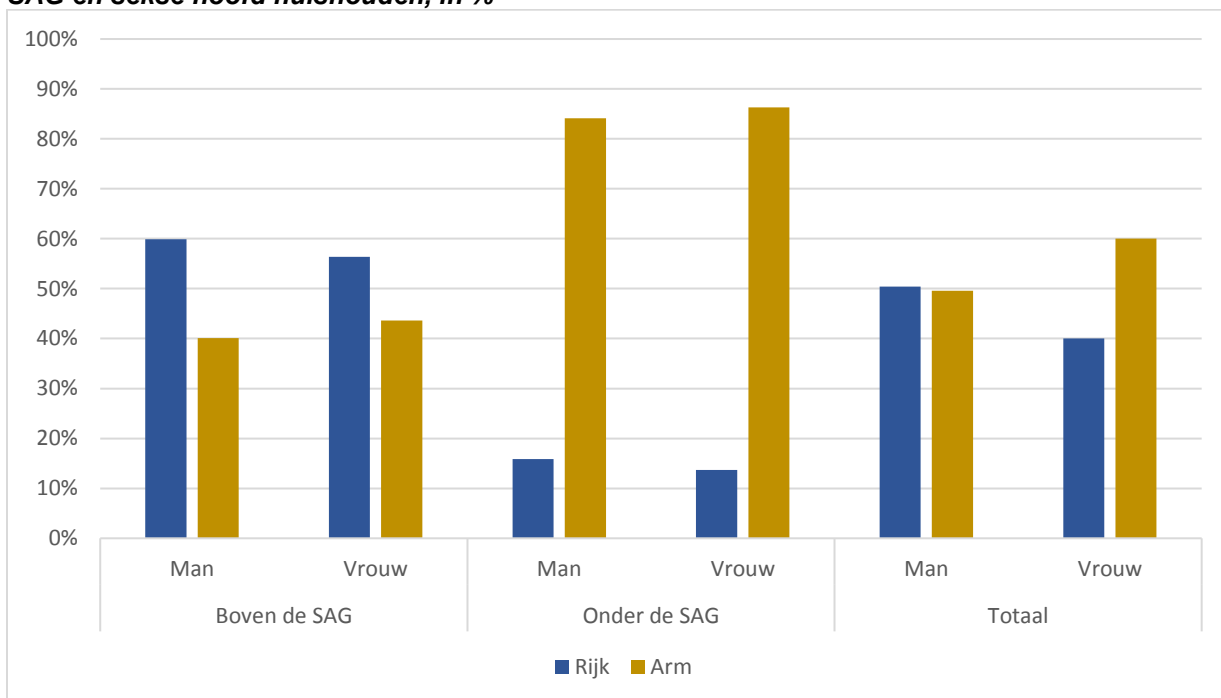
Uit Figuur 17 valt op te maken dat van de huishouden boven de armoedegrens de grotere huishouden van vier volwassenen met of zonder kinderen het meest armoede beleven.

Opmerkelijk is het grote aandeel éénouderhuishoudens dat zich als rijk aanmerkt.

Van de huishoudens onder de armoedegrens geven alle huishoudens van het type drie volwassenen met minstens één kind te kennen dat ze arm zijn.

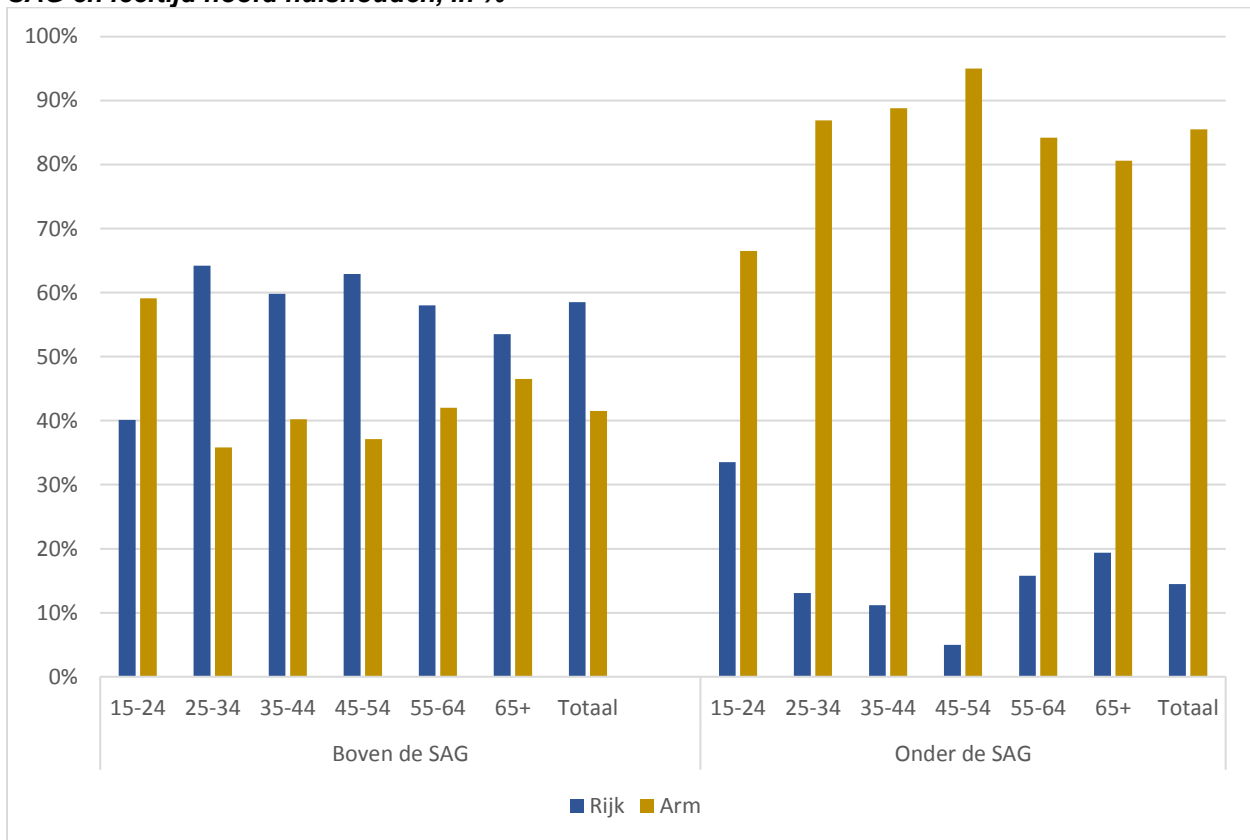
Over het algemeen kenmerken huishoudens met een vrouw aan het hoofd zich in iets meerdere mate als arm dan huishoudens met een man aan het hoofd (Figuur 18). Gezien eerder beschreven bevindingen is dit resultaat te verwachten. Het verschil in welvaartsbeleving tussen mannelijk en vrouwelijk bemande huishoudens wordt minder, wanneer men de huishoudens boven en onder de armoedegrens in beschouwing neemt.

Figuur 18 *Opinie van huishoudens over hun welvaartspositie, naar huishoudens boven/onder de SAG en sekse hoofd huishoudens, in %*

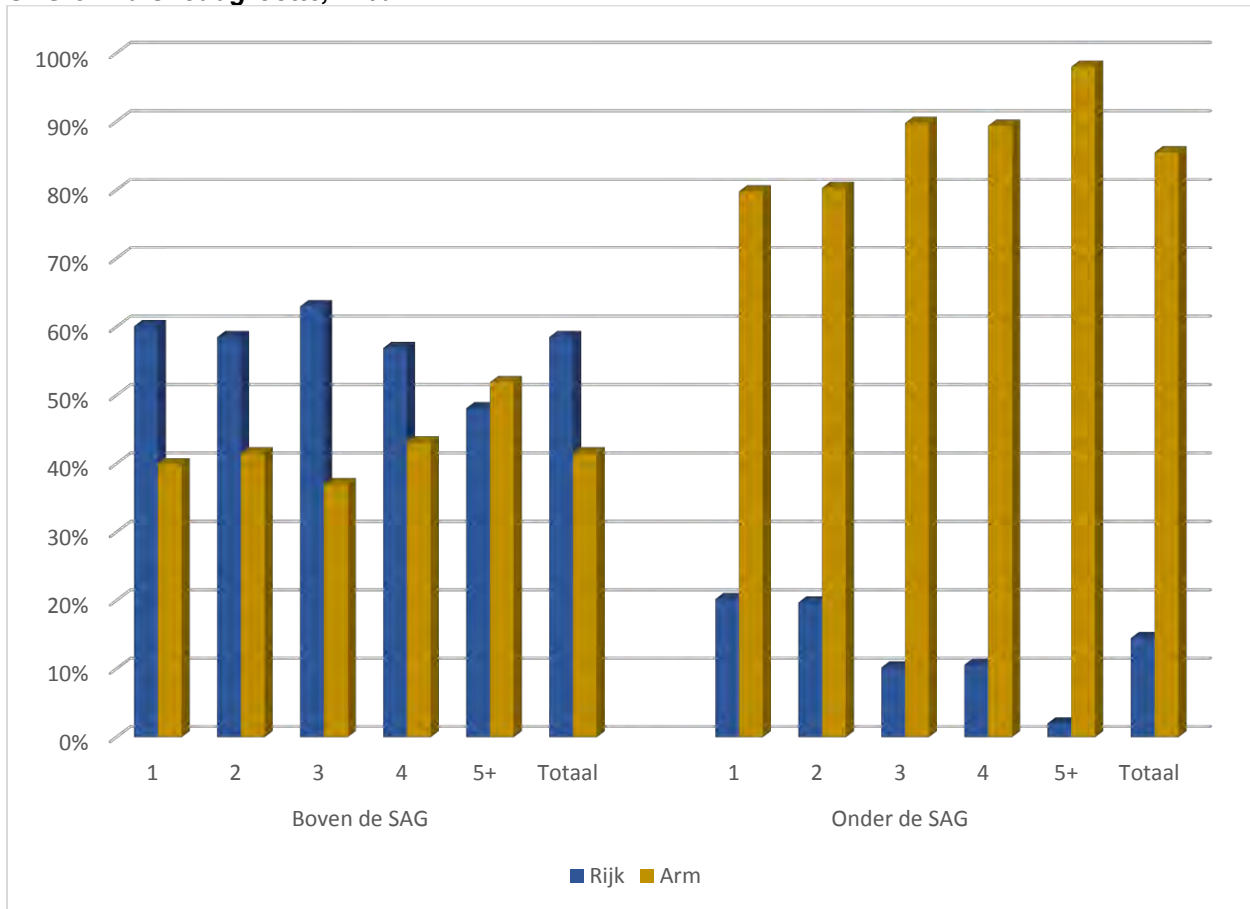
Bij huishoudens boven de armoedegrens zijn het meer de jonge huishoudens die vaker zeggen dat ze arm zijn. Op de tweede plaats komen de huishoudens waarvan het hoofd in de oudste leeftijdscategorie zit. Onder de armoedegrens geldt deze beleving meer voor hoofden van huishoudens in de leeftijdsgroepen 25 tot en met 54 jaar (zie Figuur 19).

Figuur 19 *Opinie van huishoudens over hun welvaartspositie, naar huishoudens boven/onder de SAG en leeftijd hoofd huishouden, in %*

Van de huishoudens zowel boven als onder de armoedegrens zijn het voornamelijk de grotere huishoudens die zichzelf als arm beschouwen. Iets meer dan de helft van de grote huishoudens boven de armoedegrens vindt dat ze arm is. Onder de armoedegrens is dat circa 90 procent van de huishoudens van 5 personen of meer (Figuur 20).

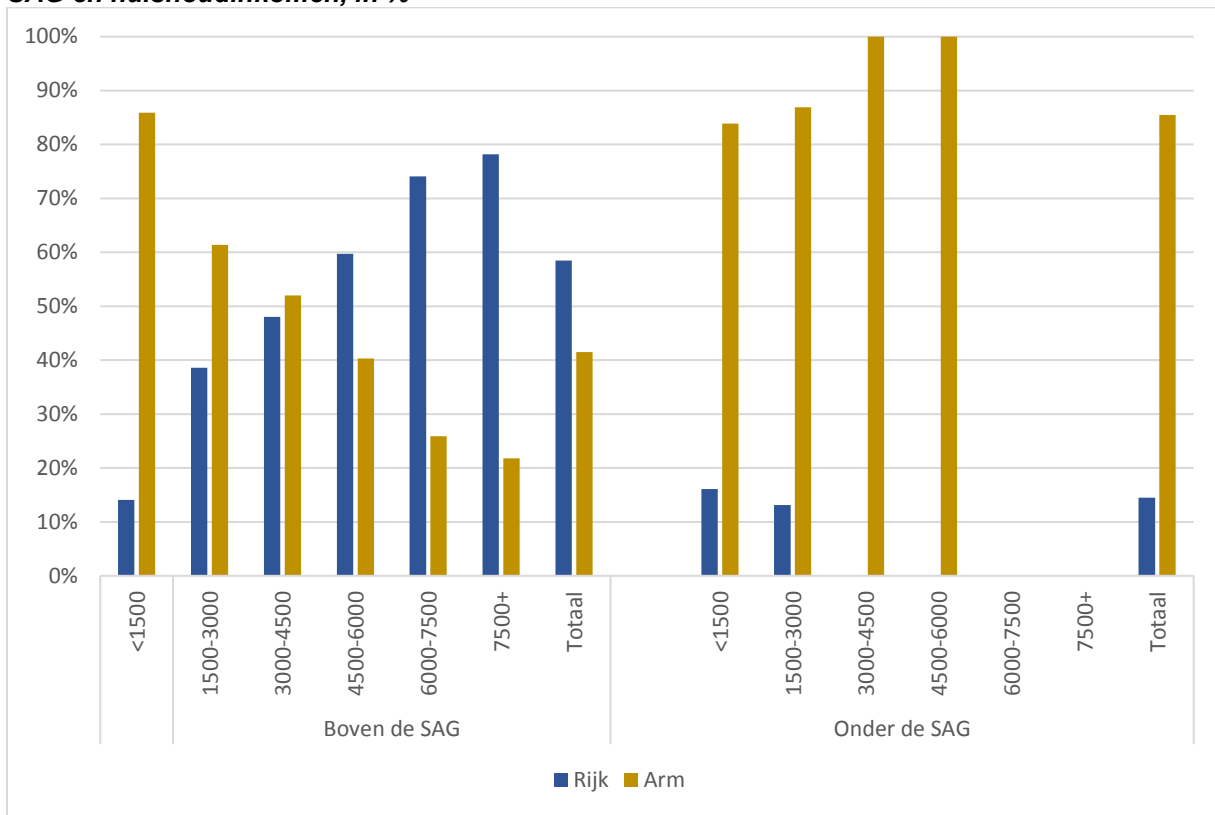
Figuur 20 *Opinie van huishoudens over hun welvaartspositie, naar huishoudens boven/onder de SAG en huishoudgrootte, in %*

Voor huishoudens boven de armoedegrens geldt dat hoe lager het inkomen hoe groter het aandeel huishoudens dat van mening is dat hij arm is. Onder de armoedegrens is het tegendeel het geval; hoe hoger het inkomen hoe groter het aandeel huishoudens dat armoede beleeft (Figuur 21). Huishoudens in de laagste inkomenscategorïen vertonen een wat meer positief beeld ten aanzien van hun welvaartsbeleving. Er zijn huishoudens die zich ondanks het lage inkomen, rijk voelen, terwijl bij huishoudens met hogere inkomens een positieve welvaartsperceptie helemaal niet voorkomt. Een soortgelijk uitkomst is waar te nemen met betrekking tot de perceptie van voldoende of niet voldoende inkomen in hoofdstuk 4 (Figuur 16).

Bij een inkomen van 6000 gulden en hoger komen geen huishoudens voor onder de armoedegrens (zie ook Figuur 10).

Figuur 21 *Opinie van huishoudens over zijn welvaartpositie, naar huishoudens boven/onder de SAG en huishoudinkomen, in %*

Samengevat

Wat de huishoudsamenstelling betreft blijkt dat boven de armoedegrens, de grotere huishoudens van vier volwassenen met of zonder kinderen het vaakst van mening zijn dat ze arm zijn. Onder de armoedegrens beleven alle huishoudens van het type drie volwassenen met minstens één kind armoede.

Huishoudens met een vrouw aan het hoofd zeggen iets vaker dan huishoudens met een man aan het hoofd dat ze arm zijn, zowel boven als onder de armoedegrens.

Boven de armoedegrens zijn het meer de jonge huishoudens die aangeven dat ze arm zijn. Op de tweede plaats komen de huishoudens waarvan het hoofd in de oudste leeftijdscategorie zit. Onder de armoedegrens geldt dit het meest voor hoofden in de leeftijdsgroepen 25 tot en met 54 jaar. Iets meer dan de helft van de grote huishoudens boven de armoedegrens vindt dat ze arm is. Onder de armoedegrens is dat circa 90 procent van de huishoudens van 5 personen of meer.

Voor de variabele inkomen geldt voor huishoudens boven de armoedegrens dat hoe lager het inkomen hoe groter het aandeel huishoudens dat armoede ervaart. Onder de armoedegrens is het net andersom.

6. Tot slot

Op basis van de resultaten van het Budgetonderzoek 2016 is voor Curaçao een subjectieve armoedegrens berekend voor verschillende huishoudtypes. De subjectieve armoedegrens ligt wat hoger dan de objectieve armoedegrens. Eénouderhuishoudens zijn de meest kwetsbare categorie huishoudens. Huishoudens met een vrouw aan het hoofd zitten vaker dan huishoudens met een man aan het hoofd onder de armoedegrens. Mannelijke hoofden van huishoudens zijn wat beter opgeleid, hebben een betere economische positie en hogere inkomens dan vrouwelijke hoofden van huishoudens.

Jonge huishoudens en huishoudens waarvan het hoofd 65 jaar of ouder is, hebben een groter aandeel huishoudens onder de armoedegrens dan de overige huishoudens.

Eenpersoonshuishoudens en grote huishoudens met vijf of meer huishoudleden hebben een hoger percentage huishoudens onder de armoedegrens, dan de andere categorieën.

Wat de twee laagste inkomenscategorieën betreft (minder dan 3000 gulden per maand), zijn er behoorlijk wat huishoudens onder de armoedegrens. Vanaf 4500 gulden is het aandeel onder de armoedegrens vrijwel nihil.

De perceptie van de respondenten ten aanzien van hun inkomen (al dan niet voldoende) en hun welvaartssituatie (rijk/arm) lijkt in principe beïnvloed te worden door de variabelen sekse, huishoudsamenstelling en –grootte, leeftijd en inkomen. Bij de verdeling van de huishoudens boven en onder de armoedegrens, geeft de perceptie van armoede door de huishoudens een grillig beeld te zien, met name voor de huishoudens onder de armoedegrens, ten aanzien van de variabelen huishoudtype, leeftijdscategorie en inkomen.

De resultaten laten zien dat sommige huishoudens boven de armoedegrens van mening zijn dat zij geen voldoende inkomen hebben om in hun basisbehoeften te voorzien en dat ze arm zijn. Aan de andere kant zijn er huishoudens onder de armoedegrens die zeggen dat ze voldoende inkomen hebben en rijk zijn.

De resultaten geven aan dat huishoudens niet homogeen zijn in het ervaren en de beleving van hun levenssituatie.

7. Bronnen

Cahal Milmo, November 24, 2014; The young are the new poor: Sharp increase in number of under 25 years living in poverty, while over 65 years are better off than ever. Low pay and high rent push a third of young people into poverty.

(<https://www.independent.co.uk/news/uk/home-news/the-young-are-the-new-poor-sharp-increase-in-the-number-of-under-25s-living-in-poverty-while-over-9878722.html>)

CBS Curaçao; Huishoudens in Curaçao Publicatiereeks Census 2011.

CBS Curaçao; Inkomens en inkomensverdelingen in Curaçao Publicatiereeks Census 2011.

Departement of Economic and Social Affairs (UNDESA) programme on ageing. The focal point on ageing in the United Nations system. Income Poverty in Old age.

Ferreira, F. en Sánchez-Páramo, C. A richer array of international poverty lines (<http://blogs.worldbank.org/developmenttalk/richer-array-international-poverty-lines>).

Flik, R.J. en Praag van, B.M.S.: Subjective Poverty Line definitions (De Economist 139, NR. 3, 1991 Subjective PL).

International Labour Office (ILO) and the decisions of the 1976 World Employment Conference Employment, 1976; Growth and Basic Needs: A One-World Problem. The international "basic-needs strategy" against chronic poverty. With an Introduction by James P. Grant.

International Labor Organization Employment Sector 2004, Starting right: Decent work for young people (Background Paper Tripartite Meeting of Youth Employment: The Way Forward).

International Labor Organization (ILO) 2017: Global Employment Trends for Youth; Paths to a better working future.

Irshad Ahmad Wani and Mukhtar Ahmad Bhat; Evaluation Of Social Stratification In Kashmir Valley, In The Light Of Classical Sociological Thought. International Journal of Advance Research, IJOAR .org Volume 2, Issue 1, January 2014, Online: ISSN 2320-9151.

Jorge Guardiola and Teresa García-Muñoz 2009 (University of Granada); Subjective well-being and basic needs: Evidence from rural Guatemala.

Kapteyn, A., Kooreman, P. en Willemse, R.J., 1988 – Some methodological issues in the implementation of subjective poverty line definitions (Journal of Human Resources, 23(2), 222-242).

Kerbo, H. R. 1996. Social Stratification and Inequality: Class Conflict in Historical and Comparative Perspective. McGraw-Hill Companies, Inc, New York.

Lanjouw, Peter and Ravallion, Martin; Poverty and household size. In: Research working paper; no. WPS 1332. Washington, DC: World Bank.

Muffels, R. (auteur) Fouarge, D. (auteur) Snel, E. In: ESB, 84e jaargang, nr. 4199, pagina 296, 16 april 1999.

OECD (2015), "Old-age income poverty", in Pensions at a Glance 2015: OECD and G20 indicators, OECD Publishing, Paris.

Ravallion, M., 2012 (Developing Research Group World Bank): Poor, or just feeling poor? On using subjective data in measuring poverty.

S. Aminul Islam. Bangladesh e-Journal of Sociology. Vol. 2. No. 1. January 2005. Sociology of Poverty: Quest for a New Horizon.

Shildrick, Tracy and Rucell, Jessica - June 4, 2015: Sociological Perspectives on Poverty (Joseph Rowntree Foundation Report) <https://www.jrf.org.uk/report/sociological-perspectives-poverty>.

Soede, Arjan: Naar een nieuwe armoedegrens? (Sociaal en Cultureel Planbureau, Den Haag 2006)

Statistics South Africa 2012: Subjective Poverty in South Africa – Findings of the Living Condition Survey 2008/2009.

World Bank Institute, August 2005: Introduction to Poverty Analysis.

Bulletins:

IDS BULLETIN June 1978 volume 9 number 4, Down to Basics Reflections on the Basic Needs Debate

Overseas Development Institute (ODI) Briefing Paper Basic Needs No 5 1978, December.

Lucy Sherriff, 2016. The Huffington Post UK

<http://documents.worldbank.org/curated/en/641891468741345861/Poverty-and-household-size>

http://www.unesco.org/education/pdf/RIO_E.PDF

<http://www.un.org/millennium/declaration/ares552e.htm>

CENTRAL BUREAU OF STATISTICS CURAÇAO
WTC-Building, Piscaderabay z/n Willemstad | Curaçao
T: (+599-9) 839-2300
E: info@cbs.cw | www.cbs.cw
FB: cbscur